

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE ȘI
PERSOANELOR VÂRSTNICE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE
OIPOSDRU

UNIVERSITATEA TEHNICĂ
"GHEORGHE ASACHI" DIN
IASI

UNIVERSITATEA TEHNICĂ "GHEORGHE ASACHI" DIN IAȘI, ROMÂNIA

Facultatea de Inginerie Chimică și Protecția
Mediului

În co-tutelă cu

INFORMATIONNEL ASSOCIÉ
MILIEUX MÉDIATION
LABORATOIRE I3M
RECHERCHE EN SCIENCES
DE L'INFORMATION
ET DE LA COMMUNICATION

UNIVERSITATEA DE SUD TOULON VAR, FRANȚA

Departamentul de Științele Informației și Comunicării

Toulon-Var

STUDII PRIVIND TURISMUL DURABIL ȘI CONTRIBUȚIA SA ÎN DEZVOLTAREA REGIONALĂ

- REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT -

Conducători științifici:

Prof. univ. dr. ing. Carmen TEODOSIU

Prof. univ. dr. Eric BOUTIN

Doctorand:

Ecolog Elena Elisabeta POMEANU (GÂDIOI)

IAȘI - 2013

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE ȘI
PERSOANELOR VÂRSTNICE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE
OIPOSDRU

UNIVERSITATEA TEHNICĂ
"GHEORGHE ASACHI" DIN
IASI

UNIVERSITATEA TEHNICĂ
"GHEORGHE ASACHI" DIN IAȘI,
ROMÂNIA

Facultatea de Inginerie Chimică și Protecția
Mediului

În co-tutelă cu

INFORMATION MEDIA
MILIEUX MEDIATION
LABORATOIRE I3M
RECHERCHE EN SCIENCES
DE L'INFORMATION
ET DE LA COMMUNICATION

UNIVERSITATEA DE SUD TOULON
VAR, FRANȚA

Departamentul de Științele Informației și Comunicării

Toulon-Var

STUDII PRIVIND TURISMUL DURABIL ȘI CONTRIBUȚIA SA ÎN DEZVOLTAREA REGIONALĂ

- REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT -

Conducători științifici:

Prof. univ. dr. ing. Carmen TEODOSIU

Prof. univ. dr. Eric BOUTIN

Doctorand:

Ecolog Elena Elisabeta POMEANU (GÂDIOI)

IAȘI - 2013

Teza de doctorat a fost realizată cu sprijinul financiar al proiectului **“STUDII DOCTORALE PENTRU PERFORMANȚE EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE (CUANTUMDOC)”** POSDRU/107/1.5/S/79407.

Proiectul **“STUDII DOCTORALE PENTRU PERFORMANȚE EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE (CUANTUMDOC)”** POSDRU/107/1.5/S/79407, este un proiect strategic care are ca obiectiv general *„Aplicarea de strategii manageriale, de cercetare și didactice destinate îmbunătățirii formării inițiale a viitorilor cercetători prin programul de studii universitare de doctorat, conform procesului de la Bologna, prin dezvoltarea unor competențe specifice cercetării științifice, dar și a unor competențe generale: managementul cercetării, competențe lingvistice și de comunicare, abilități de documentare, redactare, publicare și comunicare științifică, utilizarea mijloacelor moderne oferite de TIC, spiritul antreprenorial de transfer al rezultatelor cercetării. Dezvoltarea capitalului uman pentru cercetare și inovare va contribui pe termen lung la formarea doctoranzilor la nivel european cu preocupări interdisciplinare. Sprijinul financiar oferit doctoranzilor va asigura participarea la programe doctorale în țara și la stagii de cercetare în centre de cercetare sau universități din UE. Misiunea proiectului este formarea unui tânăr cercetător adaptat economiei de piață și noilor tehnologii, având cunoștințe teoretice, practice, economice și manageriale la nivel internațional, ce va promova principiile dezvoltării durabile și de protecție a mediului înconjurător.”*

Proiect finanțat în perioada 2010 - 2013

Finanțare proiect: **16.810.100,00 RON**

Beneficiar: Universitatea Tehnică “Gheorghe Asachi” din Iași

Partener: Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca

Director proiect: Prof. univ. dr. ing. Mihai BUDESCU

Responsabil proiect partener: Prof. univ. dr. ing. Alexandru OZUNU

UNIVERSITATEA TEHNICĂ "GHEORGHE ASACHI" DIN IAȘI
RECTORATUL

Către

Vă facem cunoscut că, în ziua de **24 Octombrie 2013**, la ora **11⁰⁰**, în **Sala de Consiliu a Facultății de Inginerie Chimică și Protecția Mediului**, va avea loc susținerea publică a tezei de doctorat intitulată:

" DES ÉTUDES SUR LE TOURISME DURABLE ET SA CONTRIBUTION AU DÉVELOPPEMENT RÉGIONAL "

elaborată de doamna ecolog **Elena Elisabeta POMEANU (căs. GÂDIOI)** în vederea conferirii titlului științific de doctor.

Comisia de doctorat este alcătuită din:

1. Prof. univ. dr. ing. Nicolae HURDUC
Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași	președinte
2. Prof. univ. dr. ing. Carmen TEODOSIU
Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași	conducător științific
3. Prof. univ. dr. Eric BOUTIN
Université du Sud Toulon Var, Franța	conducător științific
4. Prof. univ. dr. Ovidiu Gabriel IANCU
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași	raportor
5. Prof. univ. dr. Olivier ARIFON
Université Libre de Bruxelles, Belgia	raportor
6. Prof. univ. dr. Stefan BRATOSIN
Université Paul Valéry Montpellier 3, Franța	membru

Vă trimitem rezumatul tezei de doctorat cu rugămintea de a ne comunica, în scris, aprecierile dumneavoastră.

Cu această ocazie vă invităm să participați la susținerea publică a tezei de doctorat.

RECTOR,
Prof.univ.dr.ing. **ION GIURMA**

Secretar uniwersitate,

Ing.Cristina Nagi

Mulțumiri

Parcursul meu profesional de la ecologie la economia mediului, de la ingineria mediului la științele informației și comunicării nu a fost unul întâmplător, ci a însemnat o provocare dorită care mi-a permis să colaborez și să interacționez cu persoane extraordinare. În acest cadru îmi îndrept gândurile către toți cei care au crezut în mine și mi-au fost alături în toți acești ani.

În mod particular îmi exprim deosebita considerație față de conducătorii științifici, fără susținerea cărora nu ar fi fost posibilă realizarea și finalizarea tezei de doctorat:

*Alese și sincere gânduri de mulțumire **doamnei prof. univ. dr. ing. dr.h.c. Carmen TEODOSIU** pentru șansa ca această lucrare să fie realizată sub coordonarea domniei sale, pentru profesionalismul, încrederea, rigurozitatea și sprijinul cu care mi-a îndrumat pașii în acești trei ani. Apreciez în mod deosebit pasiunea pe care mi-a insuflat-o pentru cercetare, rafinamentul managerial și susținerea morală atât în perioade dificile cât și în momente de mare bucurie.*

*Deosebită recunoștință îi port **domnului prof. univ. dr. Eric BOUTIN** pentru oportunitatea oferită, pentru a mă fi format discret, cu finețea spirituală a unei atitudini pluridisciplinare, într-un domeniu inovator, pentru disponibilitatea, implicarea, sfaturile și încurajările pe care mi le-a oferit în permanență pe parcursul colaborării. Îi mulțumesc pentru a-mi fi dăruit cu încredere, răbdare și generiozitate cheia cunoașterii și înțelegerii. Deasemenea țin să-i mulțumesc pentru crearea condițiilor necesare desfășurării activității de cercetare în cadrul stagiului realizat la Universitatea de Sud Toulon Var, Franța.*

Sincere mulțumiri distinșilor membrii ai comisiei pentru amabilitatea și disponibilitatea recenzării acestei teze de doctorat, pentru sugestiile și observațiile formulate.

*Mulțumiri doamnelor și domnilor profesori din cadrul Departamentului de Ingineria și Managementul Mediului pentru încrederea și sfaturile acordate în acești trei ani. În mod special aş dori să mulțumesc **doamnei conf. dr. ing. Brândușa ROBU** pentru sprijinul oferit în aplicarea Metodei de Evaluare Rapidă a Impactului de mediu.*

*Alese gânduri de prețuire și stimă adresez **doamnei prof. univ. dr. ing. Viorica NICU** pentru încrederea, sprijinul, și încurajările dăruite.*

Mulțumiri călduroase adresez colegilor, prietenilor și tuturor celor apropiați, din România și din Franța, pentru frumoasele colaborări, pentru susținerea morală, toleranța și prietenia sinceră oferită.

*În acest moment deosebit din viața și cariera mea, țin să mulțumesc din suflet persoanelor care dau sens vieții mele: soțului meu **Lucian**, mamei mele **Niculina** și fratelui meu **Radu**, pentru suportul permanent și necondiționat, dragostea și răbdarea nemărginită cu care m-au înconjurat în tot ceea ce mi-am dorit să realizez. Le dedic această teză ca mărturie a afecțiunii și a profunde recunoștințe ce le-o port pentru împlinirea mea personală și profesională.*

Întregul demers științific prezentat în teza de doctorat nu ar fi fost posibil fără suportul financiar al proiectului POSDRU CUANTUMDOC „Studii doctorale pentru performanțe europene în cercetare și inovare” (ID79407).

Elena Elisabeta Pomeanu(Gădioi)

CUPRINS

INTRODUCERE	10
Cap. 1 Stadiul actual al cercetărilor în domeniul turismului durabil și al dezvoltării regionale	14
1.1. Turismul în contextul economic și social actual.....	14
1.2. Avantajele și dezavantajele specifice practicării turismului din punctul de vedere al eficienței socio-economice și protecției mediului.....	23
1.3. Conceptul de dezvoltare durabilă.....	30
1.4. Aspecte privind dezvoltarea durabilă în domeniul turismului.....	35
1.5. Locul și rolul turismului durabil în asigurarea dezvoltării regionale.....	41
1.5.1. Dezvoltarea regională – concept și caracteristici.....	41
1.5.2. Contribuția turismului la dezvoltarea regională – interferențe și influențe.....	44
1.6. Abordarea teoretică și metodologică a conceptelor de inteligență și reziliență teritorială în dezvoltarea durabilă a turismului.....	47
Cap. 2 Metodologia cercetării	56
2.1. Definirea scopului și a strategiei experimentale.....	56
2.2. Fundamentul metodologic.....	57
2.3. Analiza impactului de mediu.....	60
2.3.1. Analiza impactului de mediu prin metoda MERI.....	62
2.4. Analiza Structurală.....	64
2.4.1. Softul MicMac.....	66
2.5. Analiza Rețea.....	68
2.5.1. Softul NetDraw.....	70
2.6. Specificul și sursa datelor.....	71
2.6.1. Caracterizarea zonei studiate – județul Suceava (România).....	72
Cap. 3 Aplicarea metodelor de evaluare a contribuției turismului durabil asupra dezvoltării regionale la nivelul județului Suceava	88
3.1. Principii generale.....	88
3.2. Prezentare statistică și analitică a dezvoltării turismului în județul Suceava.....	89
3.2.1. Aspecte generale privind impactul socio-economic și cultural al turismului asupra microregiunii Suceava	89
3.2.2. Infrastructura turistică a microregiunii Suceava	96
3.3. Evaluarea impactului de mediu la nivelul județului Suceava - aplicarea MERI.....	99
3.3.1. Evaluarea potențialului socio-economic a componentelor din analiza MERI.....	100
3.3.2. Principii de lucru.....	105
3.4. Structura județului Suceava ca și constrângere a dezvoltării și efectul său emergent - aplicarea Analizei Structurale.....	115
3.5. Concluzii parțiale.....	125
Cap. 4 Turismul durabil: un sistem deschis în evoluție în cadrul județului Suceava	128
4.1. De la planul de acțiune la strategie.....	128
4.2. Turismul durabil – vector al dezvoltării regionale.....	129
4.3. Metoda Analiză Rețea.....	136
4.4. Integrarea instrumentelor de inteligență și reziliență teritorială în practicile turismului durabil în scopul îmbunătățirii dezvoltării regionale.....	146
4.5. Scenariu de dezvoltare regională.....	148
4.6. Principiile elaborării și aplicării strategiei ascendente de dezvoltare turistică și regională durabilă.....	150
4.7. Concluzii parțiale.....	160
Concluzii generale	162

Bibliografie	168
Acivitatea științifică	183
ANEXA 1	187
ANEXA 2	189
ANEXA 3	190

INTRODUCERE

Globalizarea turismului a generat o evoluție fără precedent a acestuia, cu implicații economico-sociale și organizatorice semnificative și l-a transformat într-una dintre cele mai importante industrii ale ultimilor decenii.

În prezent turismul la nivel internațional, dar tot mai mult și la nivel național, reprezintă un fenomen de amploare ce determină un impact semnificativ asupra economiei, societății, calității vieții și bunăstării la nivel local, microregional sau regional, devenind un motor dinamic al progresului societății. Un aspect cu totul particular al turismului este că acest sector prezintă importanță și interes atât pentru persoana individuală, dar în același timp pentru societate și colectivitatea umană.

Turismul, chiar dacă nu reprezintă o activitate industrială propriu-zisă, poate genera impacturi de mediu importante, și poate afecta toate componentele de mediu: apă, aer, sol, ecosisteme, cuantificarea acestor impacturi precum și planificarea remedierii acestora fiind foarte importante pentru sănătatea umană și dezvoltarea societății.

Prezenta teză de doctorat are ca subiect turismul durabil și efectele acestuia asupra dezvoltării regionale. Rezultat al tranziției, conceptul de dezvoltare regională constituie un subiect larg dezbătut în prezent datorită dimensiunilor contradictorii și structurilor de o mare mobilitate. Această formă de dezvoltare se constituie ca singurul sistem social în care există cu preponderență proprietate privată și care reprezintă totodată scena manifestărilor influente ale economiei paralele. Dezvoltarea regională rămâne entitatea socială și economică centrală care imprimă unui anumit teritoriu strategii de subzistență, dar în același timp, în contextul unui mecanism sufocant financiar, începe să-și definească strategii de acumulare. Proprietățile dezvoltării regionale decurg din marea varietate cantitativă și calitativă a elementelor ce compun un anumit teritoriu, din relațiile și conexiunile locale dintre componentele naturale și social-economice.

Turismul durabil este singurul sector care poate pune accentul pe transformările sociale și pe caracterul durabil și cumulativ al procesului de dezvoltare regională. Contribuțiile turismului durabil la dezvoltarea regională, reprezintă combinația schimburilor mentale (de instruire, formare și de mentalități) și sociale al unei populații care o fac aptă să-și mărească cumulativ și durabil produsul său real, global printr-un progres social generalizat.

Mai mult, se constată o anumită reconsiderare dimensională a sferei de cuprindere a conceptului de dezvoltare regională, în sensul includerii dezvoltării umane și prezentării mediului ca finalități ale procesului. Dezvoltarea regională se cere a fi interpretată ca proces, pentru a reflecta realitatea și a orienta analiza spre „acțiunea forțelor aflate în relații cauzale de interdependență”, considerate „mai semnificative decât inventarierea unui set de condiții și elaborarea unui set de caracteristici”. În consens cu cele expuse anterior dezvoltarea regională

prin implicarea turismului durabil înseamnă „creștere plus schimb”, prin aceasta fiind surprinse dimensiunile calitative ale procesului, concretizate în aspecte ca: îmbunătățirea performanțelor factorilor de producție, ameliorarea instituțiilor și înnoirea valorii atitudinilor și comportamentelor.

În timp ce studiile cu privire la dezvoltarea durabilă sunt adesea concepute în conformitate cu logica descendentă a demersului științific (abordare de tipul *top down*), în prezenta lucrare cercetarea a fost structurată ca un demers ascendent (abordare de tipul *bottom up*) care antrenează energiile locale și le transformă în inteligență colectivă. Demersul științific abordat are în vedere conceptele de inteligență și reziliență teritorială. Inteligența teritorială (Masselot 2008, Bertacchini, 2004) se bazează pe ipoteza conform căreia dezvoltarea unui teritoriu stă în puterea factorilor teritoriali. A pune în aplicare inteligența și reziliența teritorială înseamnă a înțelege relațiile care se stabilesc între diferite grupuri de actori care își urmăresc, fiecare, propriile obiective. De asemenea, aceste concepte implică mobilizarea actorilor de teren în jurul unui proiect comun.

Acest cadru a dus la formularea **obiectivului general** al prezentei teze de doctorat, care vizează **studiul posibilităților de implementare a unui cadru de dezvoltare regională integrat prin prisma turismului durabil, utilizând un set de instrumente interacționist de analiză teritorială.**

Pentru a atinge acest obiectiv s-au avut în vedere două direcții de cercetare:

1. *Realizarea unei abordări sistematice și metodice care să permită evaluarea impactului pe care îl are turismul asupra dezvoltării regionale.*
2. *Propunerea unei paradigme interacționiste și a unui instrumentar corespunzător pentru a favoriza, la nivelul unui teritoriu, identificarea resurselor existente și implementarea unor strategii de dezvoltare de tip ascendent (bottom-up).*

Prezenta teză de doctorat are în vedere impactul turismului asupra dezvoltării regionale. Dezvoltarea regională implică abordarea unor concepte care aparțin unor câmpuri disciplinare diferite. Prin urmare, una dintre caracteristicile prezentei teze este caracterul său interdisciplinar:

- Domeniul aplicativ avut în vedere, și anume turismul, face parte din științele managementului, precum și metodologia de analiză structurală realizată;
- Perspectivele de dezvoltare regională aparțin îndeosebi științelor economice;
- Interesul manifestat pentru sustenabilitate a presupus integrarea unei abordări de mediu care este specifică ingineriei mediului prin intermediul metodei MERI (Metoda de Evaluare Rapidă a Impactului de Mediu).

În cele din urmă, anumite concepte (precum cel de inteligență teritorială) și instrumente (precum cel de analiză a rețelei) aparțin științelor informației și comunicării.

Cercetările efectuate în perioada programului doctoral (octombrie 2010-octombrie 2013) au fost realizate în cadrul Departamentului de Ingineria și Managementul Mediului,

Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași și în cadrul Departamentului de Științele Informației și Comunicării, Universitatea de Sud Toulon Var, Franța.

Natura interdisciplinară a activității de cercetare justifică, de altfel, realizarea cotutelei, ceea ce a favorizat îmbinarea dimensiunilor de mediu și a conceptelor care provin din domeniul Științelor Informației și Comunicării.

Teza de doctorat aduce contribuții importante într-un domeniu de mare actualitate privind turismul durabil și dezvoltarea regională, pornind de la observația conform căreia dezvoltarea locală a unui teritoriu se sprijină pe existența unor legături distincte între factorii care creează respectiva dezvoltare. Cercetările realizate în cadrul lucrării de doctorat au urmărit punerea în aplicare a conceptelor care provin din domeniul ingineriei și managementului de mediu, din sociologia organizațiilor, a științelor economice, a științelor informației și comunicării.

Acest punct de plecare justifică alegerea unei metode interacționiste care are ca scop descrierea interacțiunilor care se produc între factorii implicați din teritoriu (instituționali, publici, privați, asociativi, educativi, etc.) și variabilele economice, sociale și ecologice (endogene, exogene) care caracterizează teritoriul respectiv.

Structura tezei de doctorat

În cadrul tezei de doctorat se evidențiază două părți principale: o primă parte care subliniază contextul cercetării și identifică necesitatea studiului, iar cea de-a doua parte cuprinde rezultatele și contribuțiile originale.

Teza de doctorat este elaborată în limba franceză și conține 188 de pagini, 49 de figuri, 23 tabele, 3 anexe și aproximativ 220 de referințe bibliografice.

Primul capitol are ca scop prezentarea literaturii de specialitate a domeniului, fiind prezentate mai multe concepte care duc la o analiză a turismului durabil și a dezvoltării regionale, domenii care fac obiectul prezentului studiu. Analiza efectelor pe care le are turismul asupra regiunii în cauză implică de asemenea o prezentare nuanțată a punctelor favorabile și nefavorabile. Lucrările anterioare din literatura de specialitate prezintă impactul semnificativ al sectorului turistic asupra economiei, societății, calității vieții și bunăstării la nivel local, microregional sau regional. Turismul devine, pentru anumite regiuni cu potențial, unul dintre factorii de progres ai societății. Un aspect aparte al turismului constă în faptul că acesta joacă un rol major datorită contribuției pe care o are în ceea ce privește reintegrarea individului în natură și în mediul social.

Diferența dintre stabilitate și dezvoltare durabilă a turismului permite analiza soluțiilor reale, precum și identificarea problemelor potențiale care afectează prosperitatea unei regiuni. Conservarea și durabilitatea componentelor ecosistemelor reprezintă o condiție importantă a dezvoltării socio-economice. Ireversibilitatea problemelor de mediu, precum și efectele cumulative și non-lineare exercitate asupra mediului de utilizarea resurselor se constituie ca problematici majore. Ca și în alte domenii, utilizarea noțiunii de turism durabil a fost realizată fără a avea la bază o analiză a sustenabilității activităților și strategiilor de dezvoltare.

Înțelegerea fenomenelor de transformare în profunzime a societății presupune punerea la dispoziție a unei abordări conceptuale inovatoare. În acest capitol, sunt definite conceptele de inteligență și de reziliență teritorială; aceste concepte, aplicate în cadrul studiului privind turismul durabil, constituind una dintre contribuțiile prezentei lucrări.

Conceptul de inteligență teritorială presupune existența principiului de dezvoltare regională bazat pe o logică de tip ascendent (*de tip bottom-up*), mai degrabă decât pe o logică de tip descendent (*de tip top-down*). Cu alte cuvinte, acest concept presupune cumulara energiilor locale, precum și crearea unor oportunități de cooperare între diferiți factori care urmăresc obiective specifice. Dinamica teritorială depinde de capacitatea părților implicate de a colabora pentru a contribui, astfel, la dezvoltarea regională.

Capitolul al doilea al tezei descrie aspectele metodologice ale tezei. Una dintre contribuțiile prezentei lucrări este aceea că antrenează un instrumentar metodologic complex pentru a aborda sustenabilitatea activităților turistice. Acest instrumentar metodologic are ca proprietate faptul că include acele metode care fac referire la reprezentarea interacțiunilor care au loc între factorii implicați dintr-un teritoriu dat și între concepte. Care sunt relațiile care unesc părțile implicate? Care sunt relațiile care pun în legătură variabilele dintr-un sistem? Această abordare, numită interacționistă, pare potrivită pentru a pune în evidență întreaga complexitate a relațiilor care există între domeniul turismului și dezvoltarea regională. În acest sens, s-au utilizat trei metode: **metoda MERI** (Metoda de Evaluare Rapidă a Impactului de Mediu), de origine românească (Robu și Macoveanu, 2010), dezvoltată în contextul ingineriei mediului. **Metoda analizei structurale**, de origine franceză (Godet 2001 a,b,c), a fost dezvoltată în domeniul științelor managementului și a studiilor prospective strategice. În cele din urmă, **metoda de analiză a rețelei**, care a luat ființă în cadrul domeniului sociologiei organizațiilor (Wasserman și Faust, 1994) și este larg utilizată în științele informației și comunicării (Boutin, 1999).

Partea aplicativă a prezentei lucrări a avut în vedere microregiunea Suceava (România), deoarece acest județ ocupă una dintre primele poziții în ceea ce privește locurile cu potențial turistic din România. Această regiune prezintă avantaje fizice și geografice favorabile dezvoltării turismului. În plus, s-a considerat că microregiunea Suceava este o zonă promițătoare, în care turismul are un impact favorabil asupra populației și economiei regionale.

Rolul turismului în cadrul dezvoltării economice și creșterea nivelului de trai din microregiunea Suceava sunt direct legate de prezența pe acest teritoriu a resurselor naturale și antropice, în măsura în care acestea sunt cunoscute la nivel național și internațional, de facilitățile oferite pentru consumarea resurselor turistice și de proximitatea unui potențial de cerere turistică din ce în ce mai crescut.

Capitolul al treilea este constituit din partea de cercetare aplicativă care vizează punerea în aplicare în mod succesiv a celor trei metode enumerate anterior (metoda MERI, analiza structurală și analiza rețelei) care au rolul identificării rolului pe care îl are turismul în cadrul procesului de dezvoltare din județul Suceava. De fiecare dată, s-a făcut referire la un corpus

format din documente formale eterogene (rapoarte publice multiple, documente statistice regionale), care fac referire la domeniul turismului și la dezvoltarea regională.

Diversitatea surselor de informare garantează pluralitatea perspectivelor și permite o abordare mai apropiată de realitățile legate de activitatea din teritoriu. Această abordare a teritoriului permite evaluarea impactului pe care îl are turismul în cadrul microregiunii Suceava.

Una dintre cele mai importante contribuții originale ale acestei teze constă în utilizarea unui instrumentar interacționist de evaluare a acestui impact. Acesta este foarte diferit de instrumentele statistice care descriu un teritoriu în funcție de indicatori preluați din domeniul statisticii descriptive. S-a considerat că indicatorii interacționiști sunt mai potriviți pentru a pune în evidență potențialul interacțiunilor care au loc între factorii din teritoriu.

Interacțiunea este elementul important, deoarece ea conține eventualele posibilități de colaborare și de dezvoltare. Cine lucrează cu cine, cine nu lucrează cu cine, cum se desfășoară relația între mediul public și sectorul privat, care este rolul comunităților teritoriale, care este relația actorilor din sectorul turistic cu alți actori? Răspunsurile la toate aceste întrebări sunt deosebit de importante pentru evaluarea potențialului de dezvoltare turistică a unei regiuni și a impactului asupra dezvoltării teritoriale.

Acest diagnostic permite de asemenea punerea în valoare a factorilor importanți pe care trebuie să se sprijine o strategie de dezvoltare teritorială ascendentă. În prezenta teză de doctorat, se prezintă un instrumentar metodologic care permite oferirea factorului public de decizie un diagnostic interacționist cu privire la părțile interesate, la variabilele existente și la interacțiunea acestora.

Trebuie menționat faptul că interpretarea datelor utilizate a fost posibilă cu ajutorul a două soft-uri: MicMac și NetDraw, disponibile la universitatea parteneră.

Al patrulea capitol propune un scenariu care include dimensiunile economice și sociale și care are în vedere mai multe caracteristici fundamentale ale sistemului: potențialul economic; nivelul, structura și dinamica rezultatelor economice; eficiența implementării factorilor de producție și a proceselor de alocare sau de realocare a resurselor; dezechilibrele majore ale sistemului economic; gradul de competitivitate regională și nivelul de trai al populației. Acest scenariu conduce ulterior la stabilirea unor măsuri pentru o strategie de dezvoltare turistică și regională durabilă.

Fiecare capitol din cadrul părții “Contribuții proprii” este finalizat cu concluzii parțiale.

Teza de doctorat se finalizează cu concluziile generale referitoare la cercetările realizate cu evidențierea elementelor de originalitate. Sunt luate în considerare atât aspecte pozitive cât și negative, propunându-se continuarea studiului, precum și posibilele direcții de cercetare.

Rezultatele originale ale tezei de doctorat au fost diseminate astfel: **2** articole publicate în reviste cotate **ISI**, **2** articole publicate în reviste **BDI**, **4** lucrări prezentate sub formă de comunicări orale la conferințe internaționale și **1** lucrare prezentată sub formă de poster la o conferință națională.

Capitolul 2 Metodologia cercetării

2.2 Fundamentul metodologic

Una dintre contribuțiile originale ale acestei lucrări este de a prezenta *un instrumentar metodologic* format din instrumente metodologice complementare adaptate turismului durabil și dezvoltării regionale. Aceste instrumente se bazează pe natura dinamică a datelor și a actorilor din teritoriu. Instrumentele metodologice propuse pentru a fi utilizate au ca punct comun de a pune în valoare interacțiunea. Acest demers de analiză a interacțiunii pare să decurgă de la sine; totuși, este foarte rară punerea sa în practică. Spre exemplu, se iau în considerare indicatorii care caracterizează teritoriile. Adesea, acești indicatori provin din surse statistice descriptive cu privire la activitate și care nu prezintă punerea în relație a variabilelor. Acești indicatori descriu o societate care evoluează, fără însă a oferi factorul cheie care permite înțelegerea dinamicii în cauză.

Metodele propuse și aplicate permit întocmirea unor analize descriptive sau prescriptive. Analizele descriptive permit înțelegerea situației din teritoriu, efectuarea unui diagnostic în ceea ce privește forțele și interacțiunea acestora. Demersul prescriptiv are ca rezultat elaborarea de propuneri și preconizări pentru acțiune și dinamica teritorială (Degenne și Forsé, 1994; Bertacchini și colab., 2007).

Trebuie subliniat faptul că instrumentarul metodologic propus și aplicat nu a fost creat la început pentru a răspunde problematicii cu privire la turismul durabil și la dezvoltarea regională. Ni s-a părut pertinentă cercetarea acestor metode și împrumutarea lor din domeniul lor de predilecție pentru a le transpune în problematica care ne interesează.

Paginile următoare din acest capitol sunt consacrate prezentării acestui fundament metodologic. Acest fundament este compus din trei module: analiza MERI, analiza structurală, analiza rețelei. Figura 2.1 prezintă succesivitatea acestor metode, începând de la cea macroscopică și până la cea microscopică.

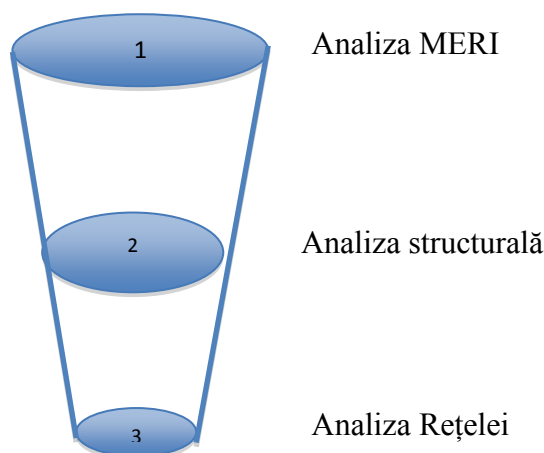

Figure 2.1 Fundamentul metodologic al cercetărilor propuse

Primele două abordări metodologice prezentate pun accentul pe studiul interacțiunilor la nivelul variabilelor. Este vorba despre înțelegerea dinamicilor multiple puse în lucru și a efectelor pe care le au variabilele unele asupra celorlalte. Teritoriul este un sistem în care există numeroase interacțiuni de tipuri diferite între variabile. Această abordare se axează pe descrierea interacțiunilor dintre aceste variabile.

Ultima abordare metodologică aplicată are în vedere interacțiunile dintre actori. Este vorba despre înțelegerea rețelelor de actori și despre mobilizarea acestora pentru dezvoltarea teritorială.

În tabelul 2.1 sunt prezentate 3 abordări metodologice pe care ne propunem să le mobilizăm în mod complementar.

Tabelul 2.1 Metode de cercetare utilizate

	Metoda MERI	Metoda analizei structurale	Metoda analizei rețelei
Orizont	Analiză descriptivă	Analiză prospectivă	Analiză descriptivă
Natura interacțiunii	Între variabile	Între variabile	Între actori
Domeniul de aplicație privilegiat	Ingineria mediului	Științe ale managementului	Sociologia organizațiilor; științele informației și comunicării

2.3 Analiza impactului de mediu

Dezvoltarea turismului ca sector socio-economic presupune utilizarea de resurse naturale, fapt ce determină în timp și spațiu o multitudine de efecte atât pozitive cât și negative, directe și indirecte, exprimate prin *noțiunea de impact*. **Evaluarea impactului asupra mediului (EIM)** reprezintă un instrument flexibil ce implică măsuri de prevenire a efectelor adverse asupra mediului, condiționate de o planificare atentă a etapelor de parcurs și care să fie în concordanță cu prioritățile și resursele disponibile la nivel local, regional, național (Robu și Macoveanu, 2010; Kuitunen și colab., 2008). Informațiile furnizate de acest proces de EIM oferă o perspectivă clară asupra posibilităților de dezvoltare existente și consecințelor implementării fiecărei opțiuni. Astfel EIM stabilește o procedură sistemică, cu caracter transparent și iterativ, ce oferă posibilitatea informării autorităților și publicului cu privire la aspectele de mediu și potențialele impacturi asupra acestuia. Scopul este de a asigura un echilibru între aspectele economice și cele ecologice, identificând și ulterior eliminând daunele cauzate mediului și cele care însoțesc creșterea bunăstării socio-economice într-un teritoriu dat. Principiile care stau la

baza evaluării impactului asupra mediului au fost formulate într-un cadru unitar în conformitate cu schema prezentată în Figura 2.2.

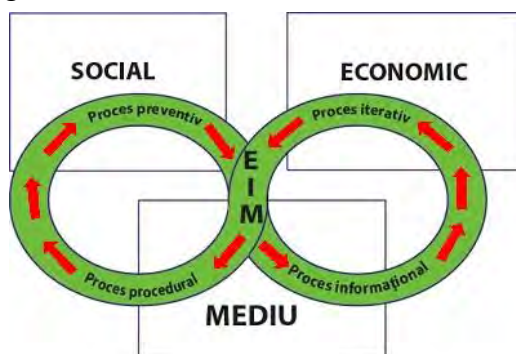

Figura 2.2 Principii cheie care stau la baza evaluării impactului asupra mediului

Evaluarea impactului asupra mediului fundamentează fezabilitatea unui proiect și este efectuată la nivel național conform H.G. 445/2009 privind evaluarea impactului anumitor proiecte publice și private asupra mediului, publicată în Monitorul Oficial Român nr.481 din 13.07.2009.

Procedura de evaluare a impactului de mediu (Phillips, 2012; Robu și Macoveanu, 2010) presupune estimarea valorilor cantitative pentru parametrii de calitate folosiți în evaluarea impactului atât în etapa premergătoare proiectului, cât și în etapa de operare și post-operare a acestuia. Datele necesare pentru realizarea acestor etape vizează calitatea mediului în general și calitatea componentelor de mediu (aer, apă, sol, etc.), în particular.

2.3.1 Analiza impactului asupra mediului prin metoda MERI

Matricea de Evaluare Rapidă a Impactului asupra mediului (MERI) este definită ca fiind un instrument transparent și permanent a procesului de analiză, organizare și prezentare a rezultatelor unei evaluări holistice a impactului asupra mediului. Forma simplă, structurată și flexibilă a MERI permite o evaluare amanunțită, rapidă și exactă a unor componente selectate (Negrei, 1999). Etapele de realizare urmează un șir definit de reguli, permit o evaluare atât a unor date cantitative cât și calitative și oferă posibilitatea comparării diverselor variante. Metoda MERI presupune definirea criteriilor importante de evaluare și a mijloacelor prin care pot fi deduse valori qvasi-cantitative pentru fiecare dintre criterii. Pentru fiecare componentă de mediu se determină o notă în funcție de impactul potențial pe care îl au activitățile. Se pot evidenția două categorii de criterii principale de evaluare, în funcție de care se poate sau nu schimba scorul obținut.

Valoarea atribuită fiecărei grupe de criterii se determină prin folosirea unor formule simple ce permit stabilirea notelor pentru componentele individuale pe o bază definită (Negrei, 1999; Robu și Macoveanu, 2010; Ijäs și colab., 2010). Raționamentele pentru fiecare componentă se fac în conformitate cu criteriile și treptele de notare prezentate în Tabelul 2.3.

Tabelul 2.3 Criterii de evaluare a scorurilor de mediu- ES (Kuitunen și colab., 2008; Robu și Macoveanu, 2010; Ijäs și colab., 2010)

Criteriul	Scala	Descrierea
A₁ Importanța condiției	4	Important pentru interesele naționale/internaționale
	3	Important pentru interesele regionale/naționale
	2	Important numai pentru zonele aflate în imediata apropiere a zonei locale
	1	Important numai pentru condiția locală
	0	Fără importanță
A₂ Magnitudinea schimbării/efectului	+3	Beneficiu major important
	+2	Îmbunătățire semnificativă a status quo-ului
	+1	Îmbunătățirea status quo-lui
	0	Lipsă de schimbare/status quo
	-1	Schimbare negativă a status quo-ului
	-2	Dezavantajele sau schimbări negative semnificative
	-3	Dezavantajele sau schimbări majore
B₁ Permanență	1	Fără schimbări
	2	Temporar
	3	Permanent
B₂ Reversibilitate	1	Fără schimbări
	2	Reversibil
	3	Ireversibil
B₃ Cumulativitate	1	Fără schimbări
	2	Ne-cumulativ/unic
	3	Cumulativ/sinergetic

În forma sa actuală, procedura de calcul pentru MERI este exprimată astfel:

- $(A_1) \times (A_2) = A_T (1)$;
- $(B_1) + (B_2) + (B_3) = B_T (2)$.

Din ecuațiile (1) și (2) rezultă $(A_T) \times (B_T) = ES$ unde:

- ✓ (A_1) și (A_2) – notele/valorile acordate criteriilor individuale pentru grupa (A);
- ✓ (B_1) , (B_2) , (B_3) – notele/valorile acordate criteriilor individuale pentru grupa (B);
- ✓ A_T – rezultatul înmulțirii tuturor notelor (A);

- ✓ B_T – rezultatul însumării tuturor notelor (B);
- ✓ ES – scorul de mediu pentru factorul analizat.

MERI necesită definirea componentelor de evaluare specifice și precizarea uneia dintre cele 4 categorii din care fac parte: *fizico/chimice, biologice/ecologice, sociologice/culturale, economice/operationale*. Pentru a folosi sistemul de evaluare prezentat, se realizează pentru fiecare variabilă din proiect o matrice cuprinzând celule care arată criteriile folosite în raport cu fiecare dintre componentele definite (Robu și Macoveanu, 2010). Utilizând schema de calcul descrisă anterior, se obține scorul de mediu (ES). Scorurile individuale ale ES sunt grupate pe categorii pentru a putea fi comparate și pentru a conferi sistemului de evaluare un grad ridicat de precizie asupra impactului de mediu. În Tabelul 2.4 sunt exprimate valorile ES și categoriile utilizate în prezent de MERI.

Tabelul 2.4 Conversia scorilor de mediu în categorii (Robu și Macoveanu, 2010; Ijäs și colab., 2010)

Scorul de mediu	Categorii	Descrierea categoriei
+72 la +108	+E	Schimbări/impact pozitiv major
+36 la +71	+D	Schimbări/impact pozitiv semnificativ
+19 la +35	+C	Schimbări/impact pozitiv moderat
+10 la +18	+B	Schimbări/impact pozitiv
+1 la +9	+A	Schimbări/impact ușor pozitiv
0	N	Lipsa schimbării/status quo/nu se aplică
-1 la -9	-A	Schimbări/impact ușor negativ
-10 la -18	-B	Schimbări/impact negativ
-19 la -35	-C	Schimbări/impact negativ moderat
-36 la -71	-D	Schimbări/impact negativ semnificativ
-72 la -108	-E	Schimbări/impact negativ major

Trebuie precizat că metoda MERI înfățișează raționamentele făcute de către evaluatori pe baza unei analize multicriteriale, defalcând posibilele efecte pozitive și negative. Studiile existente (Phillips, 2011; Sousa și colab., 2011; Kuitunen și colab., 2008; Ijäs și colab., 2010; Robu și

Macoveanu, 2010) recomandă această metodă în toate proiectele care implică apa, apele uzate, protecția mediului și dezvoltarea durabilă, pentru care se impune EIM.

2.4 Analiza structurală

Analiza structurală se prezintă ca un instrument de structurare care conturează un sistem, punând în relație toate elementele constitutive (Moati, 2003; Godet, 2001c). Cu ajutorul unei matrici, aceasta identifică diferitele elemente care compun sistemul studiat, variabilele care reprezintă aceste elemente și relațiile care survin între aceste variabile. Această metodă își propune să prezinte principalii factori influenți și dependenți, și anume factorii care sunt esențiali evoluției sistemului. Ea cuprinde trei etape succesive: inventarul variabilelor, descrierea relațiilor dintre variabile și identificarea variabilelor cheie (Godet, 2001c). Pe parcursul punerii în aplicare a acestor etape, este indicată punerea în aplicare a celei mai mari exhaustivități posibile, fără a ignora nicio cale de cercetare. Godet (2001c) recomandă diversificarea punctelor de vedere (politic, economic, tehnologic și social) pentru a avea o imagine concisă cu privire la sistemul ales. Este vorba de fapt despre un exercițiu de perspectivă decizională, care este realizată de către sau pentru un actor particular și care are în vedere elaborarea unei decizii de acțiune. Odată variabilele identificate, se adresează întrebarea în cazul fiecărui cuplu de variabile (A, B) pentru a afla dacă există sau nu o relație de influență între variabila A și variabila B (Moati, 2003; Godet, 2001c).

În practică, demersul constă în construirea unei matrici create în care fiecare variabilă se găsește în același timp în linie și în coloană (Moati, 2003). Tabelul are intrare dublă, fiind conceput astfel încât să poată fi completat pe linie – caz în care este analizată capacitatea de influență a unei variabile asupra fiecăreia dintre celelalte – sau în coloană – caz în care se ia în considerare starea de dependență a unei variabile în raport cu celelalte (Tabelul 2.5). În varianta cea mai amplă a metodei, matricea nu este completată decât de la 1 la 0, în funcție de existența sau de lipsa existenței influenței/dependenței între elementele fiecărei perechi de variabile (Moati, 2003; Godet, 2001c).

Tabelul 2.5 Matricea variabilelor cu intrare dublă (Adaptată după Godet, 2001c)

pe ↑ influențat de	A	B	C	D	E
A	0	1	1	0	1
B	1	0	1	1	0
C	1	1	0	1	1
D	0	1	0	0	1
E	1	0	0	1	0

În variantele mai elaborate este prezentată nu doar existența unei relații, ci și intensitatea acestei relații, prin acordarea unei note (Moati, 2003, Godet, 2001c). Astfel se pot distinge relațiile dintre variabile după felul în care sunt acestea, efective sau pur și simplu potențiale. În aceeași măsură se pot diferenția intensitatea și dependența prin intermediul unei măsuri granulare și non-dihotomice. Ar fi posibil de asemenea să se semnaleze aceste valori pentru a distinge influențele pozitive și negative. Este întocmită apoi o clasare a variabilelor (Tabelul 2.6) în funcție de scorul acestora (suma notelor elementare) pe linie și pe coloană. În funcție de valorile obținute pentru indicatorii de dependență și de motricitate, ultimele trei coloane din tabel permit stabilirea fiecărei variabile, în funcție de natura acesteia (dependentă, motrice și autonomă).

Tabelul 2.6 Contabilizarea gradului de motricitate și de dependență (Godet, 2001c)

Parametri	Dependență (număr total de linii)	Motricitate (total coloane)	Autonom	Motor (influent)	Dependent
A	3	3			
B	3	3			
C	4	2			D
D	2	3		M	
E	2	3		M	

La acest nivel, există riscul de a obține un diagnostic subiectiv în ceea ce privește structura sistemului și capacitatea acestuia de evoluție (Degenne și Forsé, 1994). De fapt, în timpul etapei de completare a matricei, au fost luate în considerare doar relațiile directe pe care le pot stabili variabilele între ele. Or, o variabilă poate acționa de asemenea în mod indirect asupra celeilalte doar prin efectul pe care îl exercită asupra unei o a treia variabile ((Moati, 2003, Godet, 2001c). Ar trebui așadar a se lua în calcul acest tip de relații indirecte care se stabilesc între variabile (Moati, 2003). Acest lucru poate fi efectuat prin intermediul calculului matriceal (metoda MICMAC realizată cu ajutorul softului MicMac). Ridicarea la pătrat a matricei va permite identificarea căilor de nivel 2 care se stabilesc între variabilele luate două câte două.

Adunând liniile și coloanele matricei și ridicându-le la pătrat, se obțin indicatori care țin cont de influențele directe și indirecte. Analiza relațiilor indirecte poate duce la o redefinire a ierarhiei variabilelor în linie și în coloană. Metoda constă astfel în efectuarea unor multiplicări succesive a matricelor până se ajunge la convergența rangului variabilelor (Moati, 2003, Godet, 2001c).

Această analiză cu privire la efectele directe și indirecte ale unei variabile pune în evidență diferențele de orizont temporal, deoarece efectele directe se înscriu pe termen scurt, pe

când efectele indirecte se exprimă pe termen lung și pot avea un rol important în dinamica sistemului (Godet, 2001a; Godet, 2001b).

2.4.1 Softul MicMac

MICMAC este un program micro-informatic destinat predării și studiului modelizării macroeconomice. Elaborat la Observatorul Francez a conjuncturilor economice, acesta se bazează pe moduri de învățare, realizate cu precădere la Școala Politehnică și la Centrul de Studiu al Programelor Economice. Acest program se adresează de asemenea economiștilor din întreprinderi care doresc pe de o parte să se familiarizeze cu modelizarea macroeconomică, și, pe de altă parte, să obțină rapid ordine de mărimi plauzibile (Figura 2.3) cu scopul de a studia influența pe care o au diferite măsuri de politică economică, socială sau de mediu (Muet și colab., 1987).

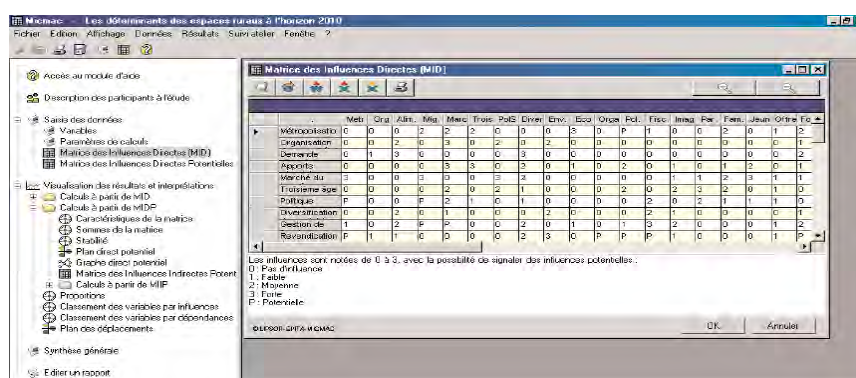

Figura 2.3 Rezultatul calculului/influențelor directe ale diferitelor variabile

Programul Mic Mac vine în sprijinul analizei structurale. Un sistem de parametraj pe fișier xml permite de a oferi utilizatorului un control fin al întregului proces de stabilire a corespondenței. Utilizatorul poate în special să controleze la fiecare nivel de rezoluție tipul de algoritm utilizat și ansamblul parametrilor acestuia. Deoarece oferă un parametraj adecvat, programul MicMac a putut fi utilizat îndeosebi pentru rezolvarea următoarelor probleme de punere în corespondență (Figura 2.4):

- ✓ Calculul modelelor numerice de creștere cu ajutorul imaginilor aeriene de înaltă rezoluție;
- ✓ Calculul modelelor numerice de teren cu ajutorul imaginilor satelit;
- ✓ Calculul punctelor omoloage pentru suprapunerea imaginilor multi-canale.

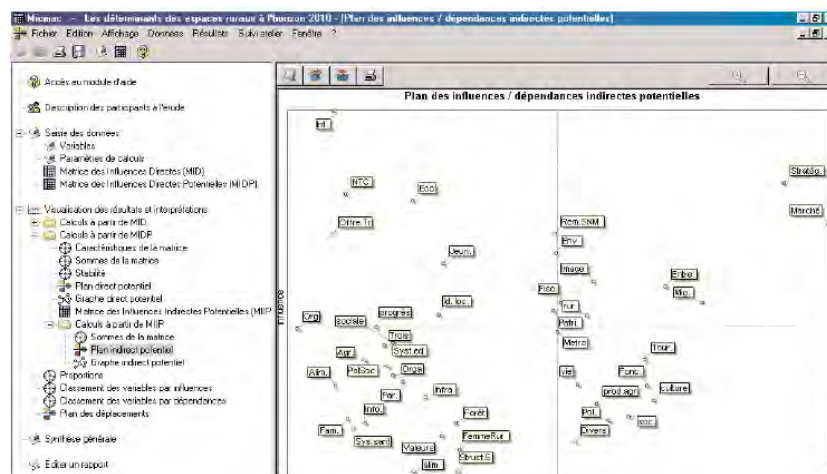

Figura 2.4 Vizualizarea influențelor/dependențelor indirecte potențiale care se stabilesc între variabile

Pentru fiecare dintre aceste probleme, soluțiile obținute au același nivel de calitate ca și cele obținute prin intermediul metodelor ad hoc. Principalele limite ale programului MicMac sunt complexitatea parametrării și, în cazul anumitor aplicații, rapiditatea execuției (Muet și colab., 1987). Aceste limite pot face dificile anumite moduri operaționale de utilizare a programului MicMac, dar nu blochează procesele în mediul de cercetare în care criteriile prioritare sunt generalitatea utilizării și calitatea soluțiilor. În partea practică a acestei lucrări, s-a aplicat metoda Mic Mac pentru a implementa analiza structurală.

2.5 Analiza rețelei

Analiza rețelei a fost dezvoltată în anii 1960 în domeniul sociologiei organizațiilor, și anume în logica reprezentărilor de tip sociogramă ale lui Moreno (1954). Aceasta a fost adoptată ulterior de școala anglo-saxonă « social network analysis ». Această metodă a profitat de ultimele descoperiri în domeniul tehnologiei care permit reprezentarea și filtrarea rețelelor de mare amploare (Boutin, 1999). Analiza rețelei propune o metodologie de observare și de caracterizare a acestor interacțiuni: instrumentele de analiză a rețelei sunt, de o parte, grafice care permit vizualizarea acestor interacțiuni, iar pe de altă parte sunt indicatori care permit identificarea nodurilor de rețea cu proprietăți speciale (Wasserman și Faust, 1994).

Prin rețea definim un ansamblu de elemente în interacțiune. Aceste elemente pot fi persoane, concepte, pagini web, etc. (Boutin, 2005). În ceea ce privește analiza rețelei, nu există o modalitate clară de a ști dinainte cum sunt constituite grupurile sau statutul, și anume cum se realizează combinările de relații (Boutin, 1999; Degenne și Forsé, 1994). Această logică de rețea se opune logicii individuale. Ea avansează ideea că activitatea în colaborare creează sinergii care se concretizează în caracteristici precum creativitatea, complementaritatea; este interesantă înțelegerea, reprezentarea și analiza acestor sinergii. Atunci când este introdus un nou domeniu,

necunoscut, este foarte dificil de a avea încă de la început o vedere de ansamblu a fenomenului observat (Boutin, 1999; 2005). Fenomenul este perceput la început într-un mod disjunct; ulterior, prin aprofundare, se produc interacțiunile și se concretizează o perspectivă de ansamblu. De altfel, sistemele tradiționale de căutare a informației se înscriu în această logică lineară (Boutin, 2005; Boutin și Perrin, 2005). Este interesant a se reconstitui un proces de interacțiune, de asociere, de conflict între factorii sistemului ales.

Metoda de analiză a rețelei aplicată în cazul analizei automate a corpusurilor de mari dimensiuni va permite reprezentarea interacțiunilor și concretizarea unei perspective de ansamblu care ajută la o mai bună înțelegere a interacțiunii între fenomenele observate (Boutin, 2005; Boutin și Perrin, 2005; Wasserman și Faust, 1994).

Pentru a pune în evidența avantajele acestei abordări, se dorește prezentarea acesteia cu scopul de a demonstra raționamentul avut la nivel practic. Se presupune că există un corpus format din 10 proiecte de implementare efectuat de către 5 actori locali care aparțin unei anumite regiuni. Modul în care au fost realizate aceste proiecte este următorul:

- A a realizat singur 5 proiecte
- B și C au realizat împreună 2 proiecte
- B și D au realizat un proiect în comun
- C și D au realizat un proiect în comun
- C și E au realizat un proiect în comun

Atunci când este întocmită o analiză a acestui corpus prin punerea în valoare a producției fiecărui actor, se pot identifica actorii locali care sunt implicați în cele mai multe proiecte, prin intermediul unui calcul simplu. Aceste informații sunt incluse într-un tabel statistic, de tipul tabelului 2.7.

Tabelul 2.7 Numărul de proiecte în care a fost implicat fiecare actor

Actor	Numărul de proiecte realizate
A	5
B	3
C	4
D	2
E	1

Acest tabel permite identificarea, într-o logică a productivității, a actorului A ca fiind cel mai productiv. Pe baza acestui corpus, analiza rețelei va reprezenta un grafic care ilustrează modul de colaborare între actori. Figura 2.5 prezintă un asemenea grafic. Fiecare actor este reprezentat prin vârful unui grafic și fiecare linie care unește două vârfuri corespunde numărului de proiecte derulate de către cei doi actori.

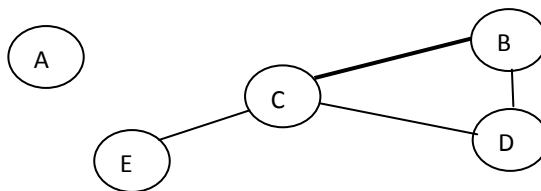

Figura 2.5: Reprezentarea rețelei de colaborare a actorilor implicați

În acest grafic apare o dimensiune nouă. « A », care era în tabelul precedent actorul care a produs cel mai mult, este marginalizat. « A » nu este asociat niciodată cu alți actori. Se observă în aceeași rețea că « C » se află într-o poziție remarcabilă. « C » este în centrul rețelei. Dacă « C » este eliminat, acest lucru duce la o deconectare a unei părți din rețea. « C » joacă rolul unui punct de articulare din grafic. El are o poziție interesantă care merită să fie subliniată și care nu apărea în tabelul precedent. În această logică relațională, obiectele nu mai sunt studiate în mod disjunct: interacțiunile care există între ele au un sens (Boutin, 1999; 2005).

Unul dintre avantajele metodei de analiză a rețelei rezidă în caracterul intuitiv al cartografiilor care vor fi generate de către o persoană care ia decizii, dar care nu cunoaște tehnicile de analiză a datelor. De fapt, rețeaua rămâne fidelă datelor corpusului de studiat. Acesta reprezintă, fără pierderi de informații, conținutul datelor primare (Boutin și colab., 2007a).

2.5.1 Softul NetDraw

Există în prezent numeroase programe care permit reprezentarea rețelelor. S-a preferat softul Netdraw care este un program disponibil în mod gratuit, fiind foarte accesibil. NetDraw a fost inventat de Steve Borgatti, profesor la Școala de Gestiune Carroll din Boston College din Statele Unite ale Americii. Acesta funcționează în cadrul sistemului de operare Windows și permite desenarea automată a unui grafic, plecând de la un fișier de date creat într-un fișier text (Figura 2.6).

Figura 2.6 Interfață soft NetDraw

Softul Netdraw poate permite reprezentarea unui grafic în care legătura poate simboliza mai multe lucruri (Borgatti, 2002). Programul poate defini mai multe atribute în fiecare nod (Figura 2.7). Fișierul poate fi salvat în diferite formate de imagini (bitmap jpg și gif). Programul citește fișierele sistemului UCINET, fișierele DL UCINET, fișierele Pajek și propriul format VNA (care permite salvarea datelor din rețea și a atributului, oferind informații cu privire la metoda de punere în pagină, cum ar fi coordonatele spațiale, culorile, etc.). Programul se găsește și poate fi descărcat de la adresa: <http://www.analytictech.com/> (Borgatti, 2002).

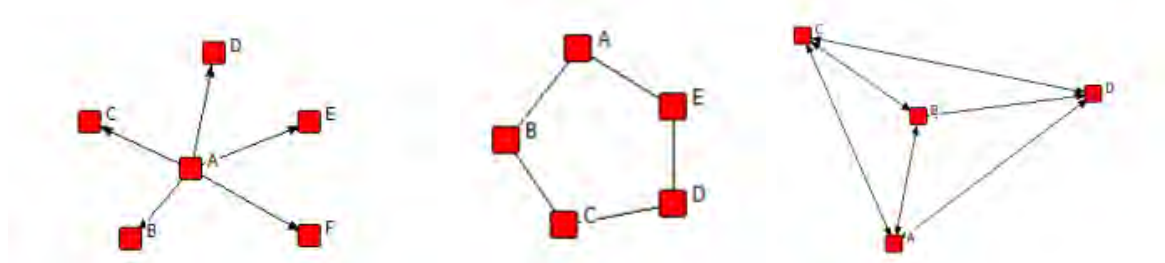

Figura 2.7 Forme de grafice desenate cu ajutorul softului NetDraw

2.6 Specificul și sursa datelor

Datele necesare cercetării concretizate în această teză au fost culese în perioada 2009-2012 la nivelul județului Suceava (România). Activitatea de cercetare s-a derulat la două nivele: la nivelul teritoriului ales, cu scopul de a observa impactul politicilor publice și private cu privire la dezvoltarea durabilă, și la nivelul întreprinderilor, cu scopul de a analiza durabilitatea acțiunilor întreprinse. În această lucrare, s-a recurs la informații primare provenind din surse diferite (rapoarte publice, studii realizate la nivelul teritoriului) care au fost folosite și care au permis definirea acestor abordări diferite. Această diversitate a generat uneori rezultate contradictorii prezente în analiza realizată, ceea ce a permis astfel de a nu rămâne la nivelul unei analize consensuale care reunește doar persoanele responsabile pentru structurile existente și care atenuează diversitățile și conflictele.

Pe un teritoriu, prezența și interesele actorilor implicați sunt diferite; așadar, în prezentul studiu, s-a propus evidențierea diagnosticale contradictorii. Scopul acestui demers a fost acela de a favoriza o dinamică, prin intermediul căreia să se analizeze cadrul situației existente, atât din punct de vedere socio-economic cât și din punctul de vedere al protecției mediului, pentru a crea astfel cadrul favorabil pentru propunerea unui scenariu de dezvoltare turistică și regională partajată.

Capitolul 3 Aplicarea metodelor de evaluare a contribuției turismului durabil asupra dezvoltării regionale la nivelul județului Suceava

3.1 Principii generale

Societatea actuală se caracterizează prin prezența măsurilor locale, naționale și internaționale în domeniul dezvoltării tuturor formelor de turism într-un mod durabil. Dezvoltarea turismului durabil este așadar o problemă vastă care necesită soluții complexe, care să integreze într-un efort comun cele trei direcții de dezvoltare: socială, economică și de mediu. Dar, mai mult decât atât, este necesară identificarea și implementarea soluțiilor care duc la avantajele dorite și care sunt recunoscute de toate părțile care iau parte la acest proces; o evoluție pozitivă în acest sens nu poate fi garantată decât prin acceptare voluntară și conștientă.

În acest capitol se propune realizarea unei descrieri stilizate a sectorului studiat care se caracterizează prin o sub-ocupare structurală, o structură duală a piețelor factorilor, a migrațiilor populației active și o concurență între sectoare care are drept scop obținerea și captarea resurselor productive (muncă, capital, pământ). Acest capitol are în vedere trei obiective: **primul** consistă în realizarea unei analize statistice și analitice a dezvoltării turismului luând în considerare indicatori descriptivi clasici ai sectorului turistic; **cel de-al doilea** vizează o evaluare a impactului exercitat asupra mediului de către cele mai reprezentative unități economice din județul Suceava, prin utilizarea *Matricei de Evaluare Rapidă a Impactului asupra mediului (MERI)*; **cel de-al treilea** obiectiv presupune analiza în detaliu a relațiilor directe și indirecte dintre variabilele socio-economice identificate la nivelul teritoriului județului Suceava și a influenței sau dependenței acestora asupra dezvoltării regionale, prin utilizarea *Analizei Structurale*. În această parte a tezei accentul s-a pus pe definirea funcționării socio-economice și de mediu a sistemului existent în județul Suceava și de a observa modul în care modificarea propusă poate acționa pentru a depăși perioadele de instabilitate și pentru a asigura caracterul de durabilitate.

3.2.1 Aspecte generale privind impactul socio-economic și cultural al turismului asupra microregiunii Suceava

Noțiunea de impact presupune analiza relației turist - resursă turistică - produs turistic care se desfășoară pornind de la simpla vizitare a unui obiectiv turistic, până la asigurarea pachetului de servicii și acțiuni turistice, menite să pună în valoare obiectivul respectiv. Impactul manifestat de turism asupra unei microregiuni cu potențial turistic este dat de: cadrul natural și varietatea potențialului turistic, existența unei infrastructuri generale care să asigure circulația, accesul și informarea turistică, prezența unor structuri turistice de cazare, alimentație publică, agrement.

Pentru a putea identifica natura și intensitatea impactului turistic asupra unei microregiuni este necesară identificarea stării actuale a zonei, din punct de vedere al nivelului de dezvoltare economică, stare socială, potențial turistic, perspective investiționale.

Analiza completă a impactului turismului asupra dezvoltării regionale face referire la cel puțin trei aspecte: calitatea și potențialul destinației turistice, tipul de creștere economică și socială pe termen scurt, mediu și lung.

Prin cercetările întreprinse la nivelul microregiunii Suceava s-a încercat evidențierea rolului turismului și contribuției sale la dezvoltarea regională. În acest sens, s-a evaluat impactul determinat de practicarea turismului în plan economic și social, la nivel de microregiune. Pentru realizarea analizei dezvoltării turismului în județul Suceava au fost luate în considerare cauzele producerii impactului turistic asupra unei regiuni. Acestea pot fi simple sau cumulate și sunt determinate de:

- tipul de turism practicat;
- caracteristicile comunității din destinația turistică;
- educația turistului;
- raportul turist-rezident;
- tipul de program turistic urmărit;
- capacitatea de suport a destinației turistice.

În anul 2009, județul Suceava se afla pe locul 1 în țară în ce privește suprafețele împădurite și fondul forestier, pe locul 2 ca suprafață (8.553 km²), pe locul 3 în ceea ce privește numărul orașelor și municipiilor, tot pe locul 3 în privița numărului de locuitori de la sate și pe locul 5 în privița suprafeței fânețelor.

Principalii indicatori de caracterizare a stării actuale a județului demonstrează un potențial superior de dezvoltare economică și de progres în plan social: 40.9% suprafață agricolă; 53% suprafață de păduri și vegetație forestieră; rata de ocupare a resurselor de muncă 53.8%.

Județul este recunoscut pentru potențialul agricol extrem de ridicat, fapt care determină șanse sporite de practicare a uneia din cele mai atractive forme ale turismului: agroturismul. În ce privește producția agricolă județul Suceava ocupă locul 1 la cultura cartofilor, la numărul de bovine și producția de lapte, precum și la valoarea producției agricole totale. Ca poziționare la nivel național județul Suceava se situează pe locuri avantajoase la următorii indicatori de caracterizare economică și socială:

- ✓ lungimea căilor ferate electrificate: locul 1;
- ✓ lungimea drumurilor publice modernizate: locul 2;
- ✓ unități de cazare turistică: locul 4;
- ✓ capacitate de cazare turistică existentă și în funcțiune: locul 8;
- ✓ număr de turiști cazați: locul 8;

La polul opus, județul Suceava se află pe ultimele locuri la indicatorii:

- ✓ rata de ocupare a resurselor de muncă: locul 34;

- ✓ câștigul salarial nominal mediu net: locul 34;
- ✓ teatre și instituții de spectacole: locul 36.

Indicatorul *cifra de afaceri totală* la nivel de județ a crescut de la 7,863 milioane lei în 2005, la 11,459 milioane lei în 2009. Pentru activitățile economice specifice ”hoteluri și restaurante” creșterea a fost de la 88 la 203 milioane lei, în aceeași perioadă. Investițiile brute în acest sector au crescut de la 36 la 81 milioane lei, însă în 2009 (ca o consecință a crizei financiare) au scăzut dramatic, la 32 milioane lei.

Infrastructura județeană de transport este concretizată în drumurile publice care tranzitează județul și care leagă principalele municipii și orașe cu capitala de județ, respectiv cu toate localitățile și restul țării. În plus, datorită poziționării la granița cu Ucraina, infrastructura rutieră a județului continuă pe artere internaționale. Rețeaua de transport deține 1138 km. de rețea rutieră și 276 km de rețea feroviară, la care se adaugă sistemul de comunicații, de distribuție a gazului metan, de alimentare cu apă și rețeaua energetică și de distribuție a energiei electrice. În privința *transporturilor*, județul Suceava dispune de o rețea de căi ferate și o rețea de drumuri publice, în care se încadrează drumuri naționale, județene și comunale. Drumurile naționale însumează 627 km iar cele județene și comunale 1926 km. Județul Suceava dispune de un aeroport (la 12 km. de municipiul Suceava) și 5 heliporturi (Putna, Sucevița, Moldovița, Voroneț, Floreni).

În ceea ce privește *utilitățile publice*, județul Suceava dispune de străzi orășenești în cea mai mare parte pavate și/sau modernizate, rețea de apă potabilă (în lungime de 1003.7 km. la sfârșitul anului 2009) dar care este încă destul de redusă (64.6% fiind în municipii și orașe), ca și rețeaua de canalizare (în lungime de 685.3 km. la aceeași dată), ceea ce a necesitat mai ales pentru mediul rural investiții prin diferite programe de finanțare pentru dezvoltare rurală (cu referire specială la modernizarea drumurilor, alimentarea cu apă etc). Rețeaua de distribuție a gazelor naturale este în lungime totală de 434.5 km.

La nivel social, turismul se manifestă prin influența pe care o are asupra modului de viață tradițional al locuitorilor din județ, asupra lărgirii orizontului lor spiritual și cultural. Locul cel mai important în județul Suceava este deținut de păstrarea elementelor cu specific tradițional (obiceiuri, port, gastronomie, meșteșuguri, artizanat) prin care se asigură unicitatea în ce privește păstrarea identității socio-culturale și dobândirea unei personalități turistice de talie națională și internațională. Impactul social al turismului se poate manifesta în două moduri: pozitiv și negativ. În județul Suceava, *impactul pozitiv* este asigurat de:

- creșterea șansei sociale și profesionale prin realizarea de noi locuri de muncă în serviciile turistice și infrastructura generală;
- sursă de venituri în zonele rurale, creșterea gradului de ocupare și asigurarea unui nivel echitabil al remunerării forței de muncă angajate în turism;
- crearea de noi locuri de muncă sezoniere;
- reducerea sărăciei și a disparităților față de alte regiuni;

- trecerea unui procent din populația ocupată în agricultură în sectorul serviciilor, turismului și transporturilor;
- asigurarea progresului social și a confortului general al populației;
- creșterea prosperității comunităților locale;

Impactul social negativ este determinat de:

- perturbarea și distrugerea modului de viață tradițional prin creșterea numărului și diversității culturale a turiștilor în funcție de zona de proveniență și nivel de educație și cultură;
- acceptarea de către populația locală a unor influențe negative în plan social, precum renunțarea la unele ocupații tradiționale (păstorit, agricultură, meșteșuguri) și abandonarea tradițiilor considerate a fi depășite;
- adâncirea dezechilibrului între cerere și ofertă pe piața muncii;
- manifestarea caracterului sezonier și instabilității veniturilor realizate din turism, datorită sensibilității sectorului la factorii de climă, stare economică, socială și politică;
- comportamentul negativ al unor segmente de populație și al personalului din turism sub influența lipsei de educație turistică;
- lipsa de educație a unor turiști sau segmente din comunitatea locală, fenomen exprimat prin vandalism, distrugerii, furturi, incendii, depozitarea haotică a deșeurilor;
- impact nefavorabil asupra comunităților gazdă și manifestarea ca factor de dezorganizare a societăților tradiționale;
- crearea unor diferențieri sociale care determină conflicte în comunitate;
- fluxuri mari de turiști în unele sezoane și la sfârșit de săptămână, ceea ce poate perturba activitatea cotidiană;
- managementul neadecvat al obiectivelor culturale sau al unităților economice, sub presiunea și influența turistică.

Spre deosebire de impactul social, *impactul cultural* este dominat de relația dintre turiști și populația locală, iar la nivelul județului Suceava prezintă atât aspecte pozitive, cât și negative.

Aspectele pozitive sunt:

- dezvoltarea și revigorarea tradițiilor culturale și religioase;
- diversificarea formelor de artizanat;
- favorizarea creșterii interesului populației locale pentru păstrarea și conservarea obiectivelor de interes turistic, naturale și culturale, care pot fi astfel mai bine valorificate;
- inițierea unor noi acțiuni culturale în plan religios, de pelerinaj la mănăstiri și respect față de valorile morale;
- dezvoltarea sentimentelor de înțelegere și toleranță, cu dispariția barierelor lingvistice, sociale, religioase, culturale, de mentalitate, etc.;

- contacte interculturale și potențial de cooperare între comunități;

Aspectele negative constau în:

- schimbarea mentalității și a valorilor morale sub influența turiștilor și păstrarea unor tradiții și obiceiuri doar pentru că sunt pe placul turiștilor;
- dispariția sentimentului de mândrie față de propria cultură;
- creșterea costului vieții și distrugerea spontaneității sociale;
- modificări privind stabilitatea politică și securitatea umană.
- schimbarea tradițiilor prin modernismul adus de turiști.

Măsurarea gradului de eficiență a turismului presupune o bună gestionare a resurselor, materiilor prime, energiei, forței de muncă, atracțiilor naturale. Pentru determinarea eficienței economice a activităților turistice se apelează la indicatori specifici și criterii de măsurare, deoarece în acest sector se regăsesc elemente tipice precum: complexitatea proceselor desfășurate, diversitatea resurselor utilizate, forme variate de exprimare a efectelor eforturilor investiționale. În esență, eficiența turismului este exprimată prin sporul net realizat prin economiile de muncă și prin modul de utilizare a factorilor de producție.

Setul de indicatori utilizați în evaluarea eficienței activităților turistice sunt:

a. Indicatori de evaluare a capacității de cazare. Datele și informațiile necesare aprecierii acestor indicatori sunt cele de natură statistică, respectiv rapoartele statistice primare provenind de la Direcția Județeană de Statistică Suceava. Astfel, regăsim următorii indicatori: indicatori de evaluare a capacității de cazare turistică ; indicatori de evaluare a circulației turistice; indicatori financiari.

b. Indicatori ai agențiilor de turism. Au rolul de a măsura circulația turistică. Aceștia sunt: numărul total de turiști ; numărul de zile vacanță petrecute în țară și/sau străinătate ; tipul de cazare ; categorii socio-profesionale; comparații între zone turistice naționale și internaționale.

c. Alți indicatori: impactul social, controlul dezvoltării, satisfacția consumatorilor, satisfacția populației locale, contribuția turismului la economia locală, capacitatea de primire, interesul manifestat, gradul de aglomerație.

Având acest context, în Tabelul 3.1 este prezentată situația județului Suceava în cadrul Regiunii Nord-Est privind unii indicatori specifici de evaluare și caracterizare a impactului turismului asupra economiei la nivel de microregiune.

Tabel 3.1 Indicatori de evaluare a impactului turismului asupra microregiunii Suceava

Sursa : Planul de amenajare a teritoriului național, secțiunea III și completările ulterioare, Direcția Județeană de Statistică Suceava, 2009

Indicele de conservare ecologică (ICE)			
Localizare	Suprafață arii protejate (ha)	Suprafața totală (ha)	ICE
Regiunea Nord-Est	49.183,6	3.685.000	0,013

Rezumatul tezei de doctorat
STUDII PRIVIND TURISMUL DURABIL ȘI CONTRIBUȚIA SA ÎN DEZVOLTAREA REGIONALĂ

Suceava (locul 5)	4.959,2	855.300	0,006
Bacău	9.884,7	662.100	0,015
Vaslui	276,3	531.800	0,001
Indicele de supraaglomerare sau al densității turiștilor (ISAG)			
Localizare	Suprafața totală (km ²)	Număr total turiști (mii)	ISAG
Regiunea Nord-Est	36.850	678	18,40
Suceava (locul 2)	8.553	211	24,67
Iași	5.476	153	27,94
Vaslui	5.318	29	5,45
Indicele de protecție a ariilor naturale (IP)			
Localizare	Suprafață arii protejate (ha)	Nr. total turiști (mii)	IP (turiști/ km ²)
Regiunea Nord-Est	49.183,6	678	1.378,51
Suceava (locul 1)	4.959,2	211	4.254,72
Iași	5.036,4	153	3.037,88
Densitatea infrastructurii turistice (DIT)			
Localizare	Nr. locuri cazare	Populația permanentă (loc.)	DIT (locuri/persoană)
Regiunea Nord-Est	18.968	3.732.583	0,005
Suceava (locul 1)	7.012	705.730	0,010
Vaslui	580	456.686	0,001
Densitatea circulației turistice (nr.turiști/nr.locuitori) D			
Localizare	Număr total turiști	Populația permanentă	D (turiști/locuitor)
Regiunea Nord-Est	678	3.732.583	0,2
Suceava (locul 1)	211	705.730	0,3
Botoșani	26	456.765	0,1
Vaslui	29	456.686	0,1
Indicele populației ocupate în turism (IPO)			
Localizare	Populația ocupată în turism (mii)	Populația ocupată (mii)	IPO (%)
Regiunea Nord-Est	16,3	1.246,2	1,3
Suceava (locul 2)	4,2	239,2	1,8
Neamț	3,7	196,0	1,9
Vaslui	1,0	144,0	0,7

Pentru calculul fiecărui indicator s-au utilizat următoarele formule :

a) $ICE = \frac{S_{AP}}{S_t}$

Unde

S_{AP} = Suprafață arii protejate (ha)

S_t = Suprafață totală (ha)

b) $ISAG = \frac{N_t}{S_t}$

Unde

N_t = Numărul total de turiști (în mii)

S_t = Suprafața totală (km²)

c) $IP = \frac{N_t}{S_{AP}} \times 100$

Unde

1 ha = 0.01 km²

N_t = Număr total de turiști (în mii)

S_{AP} = Suprafață arii protejate (ha)

d) $DIT = \frac{N_{lc}}{P_p}$

Unde

N_{lc} = Număr locuri de cazare

P_p = Populație permanentă (persoane)

e) $D = \frac{N_t}{P_r}$

Unde

N_t = Număr total de turiști (în mii)

P_r = Populația rezidentă

f) $IPO = \frac{PO_t}{PO} \times 100$

Unde

PO_t = Populația ocupată în turism (în mii)

PO = Populația ocupată (în mii)

Din datele observate în Tabelul 3.1 se remarcă faptul că indicatorii de apreciere a impactului turismului asupra microregiunii Suceava au valori ridicate, apropiate de valoarea medie a indicatorilor pentru Regiunea de Dezvoltare Nord-Est. Astfel, atât în domeniu economic, social și de mediu, județul Suceava este bine poziționat comparativ cu celelalte județe din regiune. Astfel, județul Suceava este situat pe locul 1, cu valori ale indicatorilor peste media pe regiune la:

- ✓ protecția pentru ariile naturale ce reprezintă unul din punctele cele mai atractive pentru turiștii din toată țara;
- ✓ infrastructura turistică ce s-a dezvoltat în ultimii ani datorită atractivității zonei, preferinței turiștilor pentru județul Suceava, interesului investitorilor și manifestarea spiritului antreprenorial determinată de evaluarea corectă a potențialului de dezvoltare turistică;

- ✓ densitatea circulației turistice datorită atractivității zonei și sporirea numărului de turiști care doresc să își petreacă vacanțele, sejururile și concediile într-o zonă montană neafectată de poluare și cu peisaje unice, cum este județul Suceava.

Județul Suceava ocupă locul 2, ca județ din regiunea de dezvoltare Nord-Est, pentru supraaglomerarea și populația ocupată în turism. Dat fiind că județul Suceava ocupă locul 1 la numeroși indicatori de caracterizare a impactului turismului asupra regiunii, considerăm că acest ultim indicator necesită a fi ameliorat prin susținerea de măsuri privind pregătirea și antrenarea forței de muncă în sectorul turismului.

În vederea dezvoltării unui turism cu contribuții semnificative la dezvoltarea microregională, se observă că avantajele socio-economice generate de sectorul turistic sunt puncte de sprijin în aprecierea gradului de implicare a activităților turistice în dezvoltarea unei microregiuni.

3.3 Evaluarea impactului asupra mediului la nivelul județului Suceava- punerea în practică a Metodei de Evaluare Rapidă a Impactului de mediu (MERI)

Județul Suceava a fost descris succesiv urmărindu-se indicatori clasici de dezvoltare turistică și regională. Acest nivel de analiză privind contribuția turismului la dezvoltarea unui teritoriu, ia în considerare doar indicatori descriptivi clasici ai sectorului turistic. Acest nivel de analiză pare a fi insuficient pentru a înțelege dinamica unui teritoriu dat. În ceea ce urmează va fi realizată o abordare interacționistă, prezentând situația locală cu privire la dezvoltarea turismului în județul Suceava, prin intermediul unei analize de impact asupra mediului.

Pentru evaluarea efectelor produse asupra mediului la nivelul județului Suceava, au fost alese 5 unități economice (construcții, fabricarea hârtiei și a cartonului, procesarea deșeurilor, industria alimentară și complex turistic – Figura 3.1) care joacă un rol important în dezvoltarea județului Suceava. Alegerea unităților economice nu a fost realizată la întâmplare. Aceasta se justifică prin dorința de a alege unități economice care permit o mai bună observare a relațiilor care se stabilesc între dezvoltarea turismului și structura economică a teritoriului.

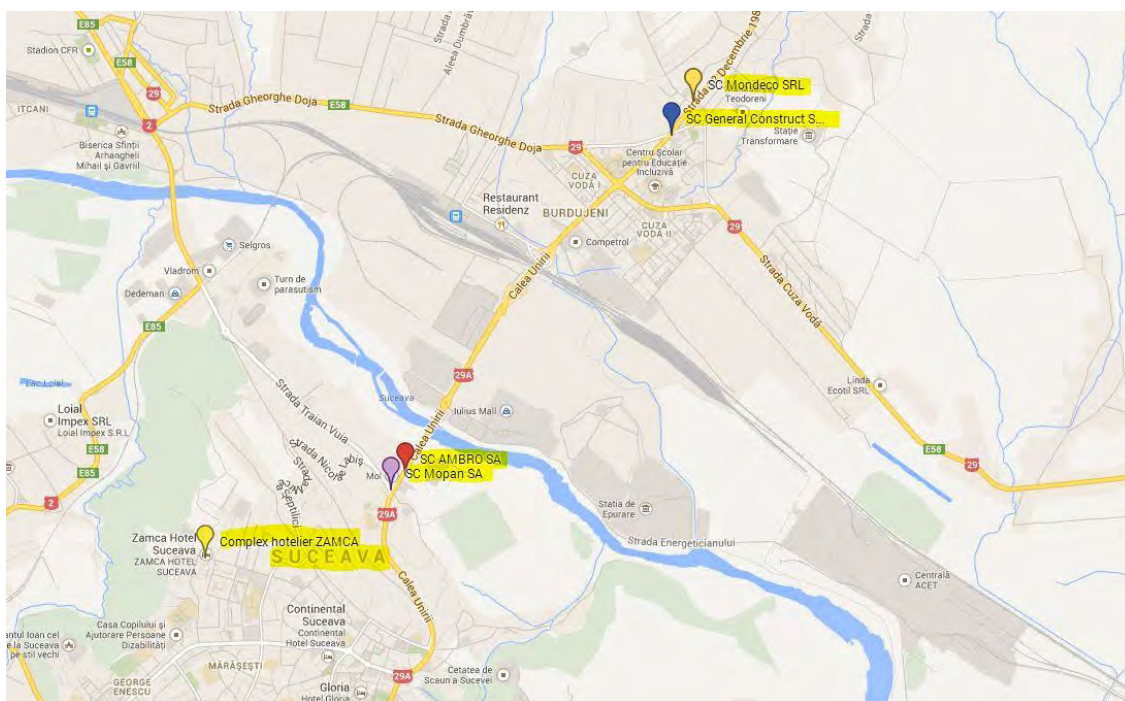

Figura 3.1 Reprezentare grafică a unităților economice alese în județul Suceava

3.3.2 Principii de lucru

Matricea de Evaluare Rapidă a Impactului de mediu (MERI), dezvoltată de către cercetătorii Robu (2005), Robu și Macoveanu (2010), a fost completată în conformitate cu metodologia de cercetare descrisă în capitolul 2 al tezei (Figura 3.2).

Prin urmare au fost urmărite următoarele etape:

Etapă 1 – Stabilirea componentelor de mediu supuse procesului de cuantificare a impactului de mediu;

Etapă 2 – Caracterizarea din punct de vedere calitativ a componentelor de mediu supuse procesului de cuantificare a impactului de mediu;

Etapă 3 – Atribuirea criteriilor ce permit evaluarea scorurilor de mediu A1, A2, B1, B2, B3 și realizarea matricii pentru a obține scorul de mediu. Criteriile luate în considerare în completarea matricii (Tabel 3.4) au fost stabilite în conformitate cu problemele de mediu care au rezultat din rapoartele de mediu de la nivelul județului Suceava în perioada 2009-2012. Rapoartele de mediu au fost puse la dispoziție de către Agenția pentru Protecția Mediului Suceava.

Tabel 3.4 Principalele probleme de mediu la nivelul județului Suceava (Pomeanu și colab., 2013)

Domeniul/Problema	
Domeniul Apă	Deșeuri
Impactului negativ datorat activităților agricole asupra pânzei freatice și a apelor de suprafață, cu preponderență în zona intravilană	Lipsa depozitelor zonale de deșeuri, stațiilor de transfer și facilităților de tratare a deșeurilor biodegradabile
Poluarea apelor datorită neepurării sau epurării insuficiente a apelor reziduale menajere și industriale	Insuficienta dezvoltare a sistemelor de colectare selectivă a deșeurilor
Poluarea apelor de suprafață cu scurgeri provenite din siturile miniere active și inactive	Grad scăzut de conștientizare a populației, a autorităților și a operatorilor economici cu privire la managementul deșeurilor
Lipsa infrastructurii pentru alimentarea cu apă/canalizare a unor localități sau starea tehnică necorespunzătoare a acestora din alte localități	Poluarea factorilor de mediu în vecinătatea depozitelor de deșeuri municipale și industriale din județul Suceava
Existența unor zone care necesită lucrări de apărare împotriva acțiunilor distructive a apelor	Salubritatea insuficientă a căilor rutiere din județ
Valorificare insuficientă a potențialului apelor în raport cu cerințele dezvoltării durabile a societății	
Aer și schimbări climatice	
Poluarea atmosferei multor localități din județul Suceava cu pulberi în suspensie	
Slaba utilizare în județ a resurselor neconvenționale de energie și eficiența redusă a instalațiilor generatoare de energie existente	
Emisii ridicate de gaze cu efect de seră provenite din sectorul energetic, transporturi, depozitare deșeuri etc.	
Neîncadrarea în valorile limită de emisie a instalațiilor mari de ardere din mun. Suceava (LCP)	
Insuficienta automonitorizare a emisiilor provenite din instalațiile cu combustibili fosili	
Mediu urban	Mediu rural
Diminuarea și degradarea spațiilor verzi intraurbane și periurbane din municipiile și orașele din județul Suceava	Infrastructură de apă/ canalizare slab dezvoltată în localitățile rurale ale județului
Modificarea folosinței unor terenuri naturale, în sensul antropizării	Infrastructură de colectare/transport deșeuri slab dezvoltată
Insuficiența infrastructurii stradale urbane (din punct de vedere al capacității de preluare a traficului și a stării carosabilului)	Nivelul scăzut de educație ecologică a populației și gradul redus de implicare a publicului în luarea deciziilor
Nivelul scăzut de educație ecologică a populației și gradul redus de implicare a publicului în luarea deciziilor	Infrastructura de transport slab dezvoltată
Poluarea sonoră	
Deficiențe în dezvoltarea urbanistică, peisagistică și estetică a localităților din județ	
Nivelul scăzut al eficienței energetice și de izolare fonică a clădirilor	

Lipsa șoselelor de centură pentru traficul de tranzit urban și pentru traficul industrial	
Sol	Protecția Naturii
Existența de terenuri degradate datorită poluării istorice și a depozitării de deșeuri în județ.	Reducerea suprafeței totale împădurite datorită defrișărilor necontrolate și fenomenelor meteo extreme
Accentuarea fenomenelor de eroziune de suprafață și adâncime și prezența pe suprafețe mari a fenomenelor de gleizare și pseudogleizare	Existența unor terenuri degradate în afara fondului forestier
Poluarea cu nitrați și nitriți a solului în 15 comune din județ	Infrastructură insuficientă referitoare la ariile naturale protejate, parcuri, păduri (căi de acces, rețea corectare torenți, puncte de informare etc.)
Scăderea continuă a potențialului productiv al terenului datorită secetei, a proceselor de acidifiere, sărăcire în substanțe nutritive și datorită posibilităților reduse de efectuare a lucrărilor de îmbunătățiri funciare de către actualii proprietari	

Valorile indicate pentru fiecare grupă de criterii sunt obținute folosind formule foarte simple care permit calculul scorurilor de mediu pentru componentele stabilite (apă, aer și schimbări climatice, biodiversitate, deșeuri, protecția naturii, populație, mediu urban, mediu rural, dezvoltare urbană, dezvoltare peisagistică și estetică).

Sistemul de notare necesită simpla înmulțire a valorilor atribuite fiecărui criteriu din grupa A. Folosirea înmulțirii pentru grupa A este importantă deoarece asigură exprimarea ponderii fiecărei note, în timp ce simpla însumare a notelor ar putea exprima rezultate identice pentru condiții diferite. Valorile acordate pentru grupa B sunt adunate între ele, ceea ce oferă siguranța că notele acordate individual nu pot influența scorul final de mediu. Importanța colectivă a tuturor valorilor din grupa B este deasemenea luată în calcul. Suma notelor din grupa B se înmulțește cu valoarea rezultată din înmulțirea notelor din grupa A, asigurându-se astfel un scor final de evaluare de mediu.

A1 este importanța impactului - aceasta a fost evaluată prin raportul acoperirii zonei alese. De exemplu, în contextul impactului social, importanța regională poate fi mai mare decât cea a impactului de mediu.

A2 Magnitudinea schimbării/efectului – În această analiză, valoarea impactului corespunde amplitudinii schimbărilor cauzate de fiecare unitate.

B1 Permanența activității impacturilor – Impactul este definit ca fiind stabil și activitatea fiecărei unități este permanentă și afectează statu quo inițial

B2 Reversibilitate – reversibilitate impactului indică o situație în care starea inițială va fi restabilită după finalizarea activității.

B3 Cumulativitate – Unitatea sau activitatea sa a contribuit sau nu la impact cu alte proiecte sau activități în aceeași regiune.

Pentru a facilita interpretarea rezultatelor finale, fiecărui scor de mediu îi corespunde o culoare (Suditu și Robu, 2012). Dacă ES are valori cuprinse între (-1) și (-9), atunci culoarea folosită este galben, dacă ES are valori cuprinse între (-10) și (-18), atunci celula este colorată în portocaliu, iar dacă ES este mai mare de (-19), atunci celula este colorată în roșu. Culoarea roșie corespunde unui impact negativ major care va schimba calitatea mediului. Dacă ES se găsește între valorile (+1) et (+108), atunci celula este colorată în verde.

STUDII PRIVIND TURISMUL DURABIL ȘI CONTRIBUȚIA SA ÎN DEZVOLTAREA REGIONALĂ

[illegible]

Figura 3.2 Matricea de Evaluare Rapidă a Impactului de Mediu (MERI) la nivelul județului Suceava

*Notă: Având în vedere dimensiunile matricei, aceasta se regăsește în varianta lizibilă în Anexa 2

Rezultatele obținute după efectuarea acestei analize a impactului arată că efectele asupra sectorului economic sunt ambivalente. Conversia scorurilor de mediu indică faptul că sectorul economic, creator de bunuri și de locuri de muncă, poate deveni de asemenea o sursă de dezechilibre, de instabilitate, punând în pericol patrimoniul natural și cultural al diferitelor regiuni (Figura 3.3).

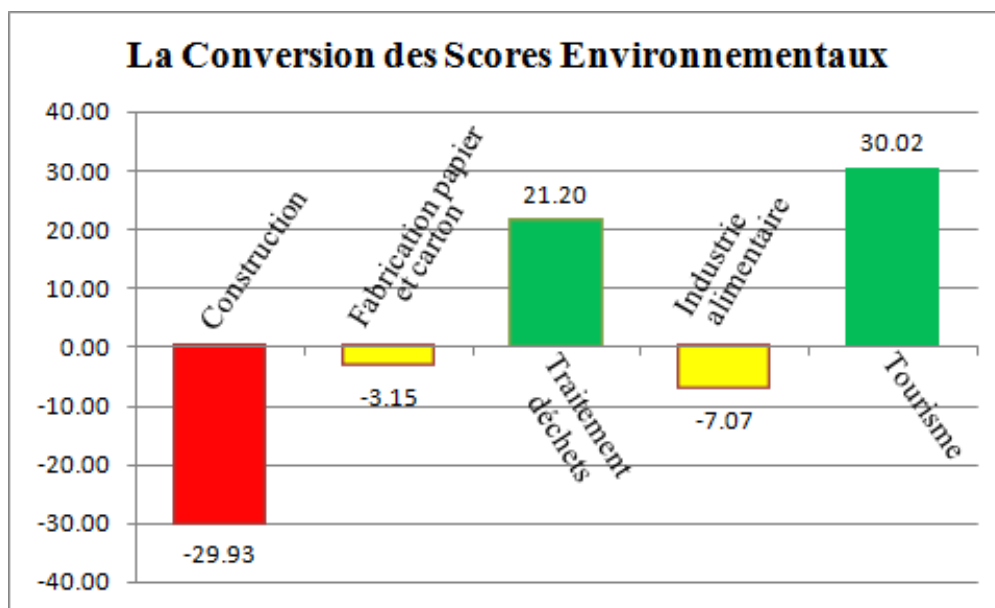

Figura 3.3 Conversia Scorurilor de Mediu la nivelul județului Suceava

Turismul, cu un scor de 30,02, se dovedește a fi componenta sectorului serviciilor care are un impact mai degrabă pozitiv decât negativ asupra mediului. Această poziționare demonstrează că turismul în județul Suceava se înscrie într-o dinamică ce implică un mod responsabil de producție și de consum, oferind factorilor implicați avantaje socio-economice repartizate în mod echitabil. Astfel, turismul ar putea determina o modificare fundamentală a modului de planificare a operațiunilor efectuate de alți actori economici care acționează în structura județului. În plus, acest lucru determină și nevoia de a satisface aceste obiective multiple într-un mod mai structurat.

Cuantificarea impactului determinat de ceilalți 4 agenți economici aleși în studiul actual (Tabel 3.5 și Tabel 3.6) a relevat necesitatea regândirii, reorientării și redimensionării tuturor activităților de profil desfășurate și a proceselor de creștere în vederea valorificării resurselor naturale în condiții de eficiență maximă, de echitate intergenerațională și minimizării efectelor ireversibile de poluare și de degradare a factorilor de mediu.

Tabel 3.5 Scorul de mediu global și conversia sa pe fiecare agent economic ales la nivelul județului Suceava

	ES_{Global}	Conversia scorurilor
ES_{Construcții} (1)	-29.93	(-C) Schimbări/impact negativ moderat
ES_{Fabricare hârtie și carton} (2)	-3.15	(-A) Schimbări /impact ușor negativ
ES_{Procesarea deșeurilor} (3)	21.20	(+C) Schimbări /impact pozitiv moderat
ES_{Industria alimentară} (4)	-7.07	(-A) Schimbări /impact ușor negativ
ES_{Turism} (5)	30.02	(+C) Schimbări /impact pozitiv moderat

Tabel 3.6 Evaluarea impactului de mediu a fiecărei activități economice asupra componentelor de mediu

La Categorie	ES_{Activ.1}	ES_{Activ.2}	ES_{Activ.3}	ES_{Activ.4}	ES_{Activ.5}
Apă (1)	-38.16	-15.66	2.33	-7.16	31
Aer și schimbări climatice (2)	-38	-20.4	-21.8	-23	-2.8
Biodiversitate (resurse ale faunei, florei și pădurii) (3)	-20.75	-13.75	12.25	-10.5	39.5
Deșeuri (4)	-19.33	23.33	15	6	26.66
Protecția naturii (5)	-52	18	6.66	0	56
Populația (6)	54	42	42	21	96
Mediul urban (7)	-46.37	1.37	17.37	-1.25	11.87
Mediul rural (8)	-44.75	8.75	21	5.25	48
Dezvoltarea urbană, peisagistică și estetică (9)	-64	-72	96	-54	-36

Sustenabilitatea acestor acțiuni pleacă de la ideea conform căreia între activitățile umane și mediul înconjurător există o continuă interrelaționare și interdependență. Condiția sustenabilității dezvoltării regionale nu înseamnă abandonarea ideii de creștere economică. Dimpotrivă, un proces de dezvoltare este un proces evolutiv de lungă durată, în care fenomenele economice și societatea cunosc un progres permanent, însă acest progres e indicat să aibă loc în condițiile unei atenții sporite față de protejarea și conservarea valorilor de mediu, sociale și culturale.

Din interpretarea matricii MERI reiese faptul că reducerea impactului creșterii economice asupra mediului înconjurător la nivelul județului Suceava presupune o schimbare structurală a activităților economice prin introducerea unor modele sustenabile de producție și consum.

Sectorul turistic prin impactul pozitiv generat reflectă faptul că, în strategiile de dezvoltare adoptate, s-a aplicat principiul prevenției care nu a vizat doar remedierea daunelor cauzate de activităților economice, ci restructurarea acestora din urmă cu scopul de a preveni daunele.

O interpretare mai exactă a matricii MERI (Figura 3.4) relevă aspectele următoare cu privire la poziționarea sectorului turistic în structura socio-economică a județului Suceava:

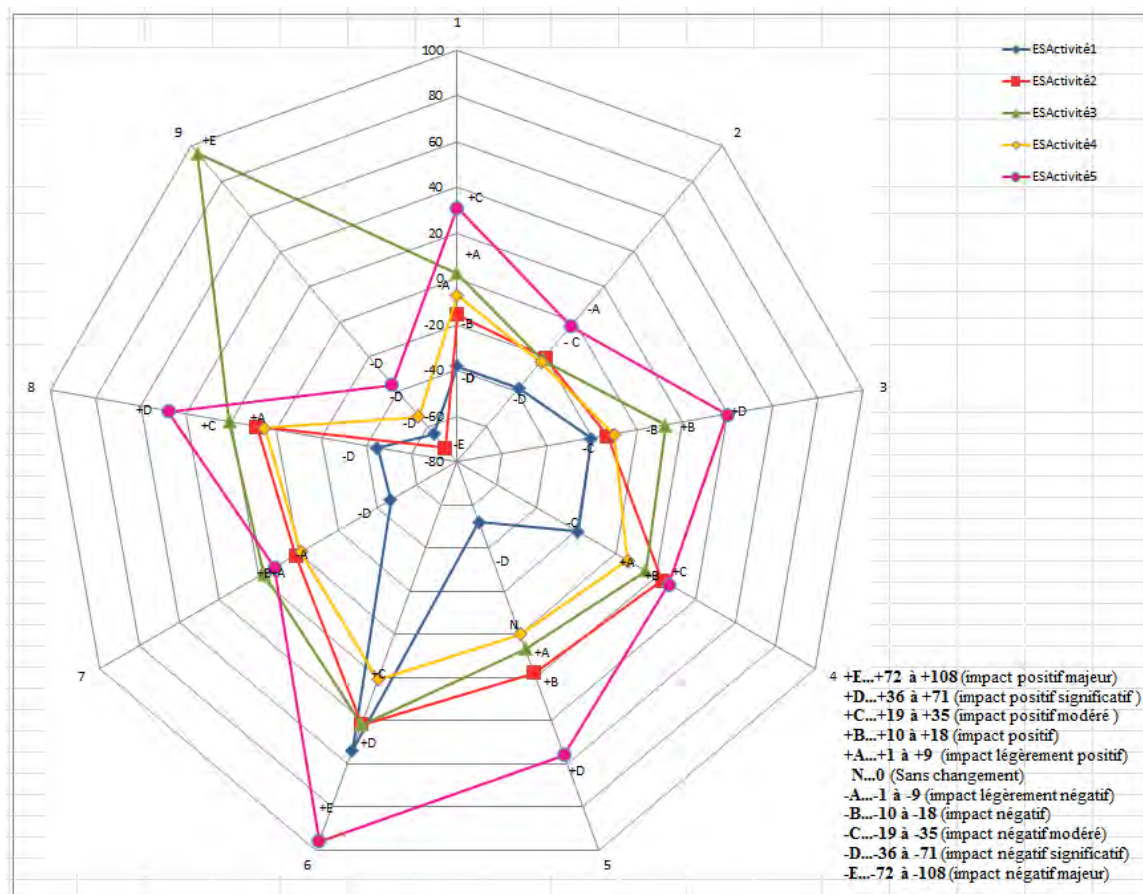

Figura 3.4 Reprezentare schematică a matricii MERI la nivelul județului Suceava

În primul rând, dezvoltarea turismului implică în sine creșterea economică; nu există proces turistic fără o creștere a rezultatelor macroeconomice pe termen lung. Cu toate acestea, pentru a se transforma însă în proces de dezvoltare regională, creșterea trebuie să fie însoțită de transformări cantitative și structurale pozitive în domeniul economic, în modul de trai și în calitatea vieții oamenilor. Relația turism durabil-dezvoltare regională este o relație mediată, orientată spre turism durabil, dezvoltare regională, progres economic, progres social, progres în domeniul protecția mediului.

În al doilea rând, dezvoltarea turismului, spre deosebire de cea regională, desemnează și noile raporturi tehnico- economice, economico-sociale și naturale ce apar în procesul dezvoltării durabile.

În al treilea rând, dezvoltarea turismului reprezintă, într-un sens mai restrâns, dezvoltarea factorilor de producție, respectiv dezvoltarea principalelor componente ale economiei în cadrul unui teritoriu, cum ar fi: dezvoltarea infrastructurii materiale, asigurarea de condiții optime la nivel micro și macroeconomic privind combinarea factorilor de producție, valorificarea avantajelor specializării și cooperării dintre agenții economici, dezvoltarea fluxurilor economice stabile intersectoriale și interregionale, îmbunătățirea coeziunii interne a spațiului socio-economic local, dezvoltarea și calitatea activităților comerciale (interne și externe), etc.

În al patrulea rând, noțiunea de turism durabil se referă, cu deosebire, la progresele realizate în raporturile dintre decidenții locali și mediul economic al acestora, la structurile nu numai tehnice, ci sociale, culturale și de mediu în totalitatea unei regiuni.

Analiza impactului turismului și a altor unități economice care sunt în strânsă legătură cu dezvoltarea socio-economică a microregiunii Suceava (Figure 3.5) presupune luarea în considerare a efectului multiplicator în turism, ceea ce reprezintă un instrument de stabilire a structurii cheltuielilor turistice și a influenței pe care acestea le au asupra economiei.

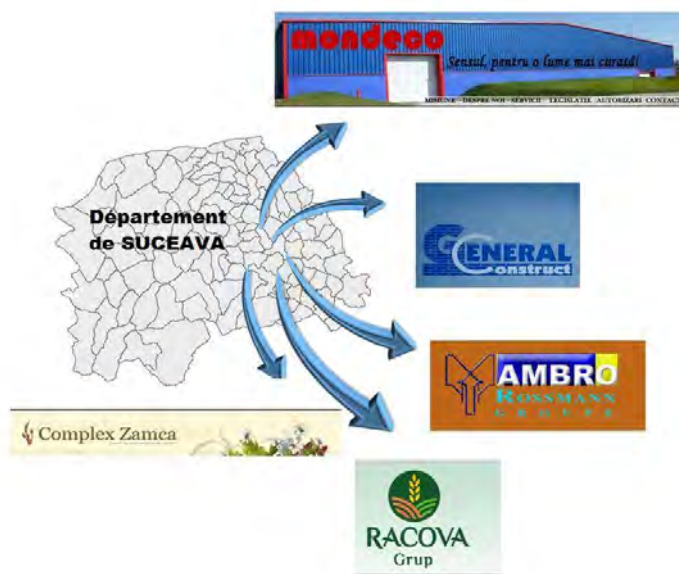

Figura 3.5 Ancorare schematică a fiecărei unități în structura socio-economică a microregiunii Suceava

Obiectivele urmărite prin creșterea economică și la a căror atingere turismul poate contribui pe deplin sunt: creșterea veniturilor populației, creșterea nivelului de consum de bunuri și servicii adică stimularea producției, sporirea gradului de cultură și civilizație a populației, intensificarea

măsurilor de protecție și securitate, creșterea nivelului calității vieții, regularizarea circulației bănești.

În plus, se impune susținerea de activități de amenajare turistică, prin politici corespunzătoare și identificarea de soluții pentru amenințările la adresa sectorului turistic. Prin evaluarea impactului turismului asupra economiei județului este vizată dezvoltarea locală a satelor și orașelor care sunt mai puțin favorizate în plan economic și se concretizează în volumul determinat de cheltuielile turistice.

3.4 Structura județului Suceava ca și constrângere a dezvoltării și efectul său emergent- aplicarea Analizei structurale

În această parte a capitolului se propune evaluarea implicațiilor pe care industria turistică poate să le aibă asupra dezvoltării microregiunii Suceava prin prisma unei analize structurale (Figura 3.6). Analiza structurală este un instrument adaptat la un demers prospectiv strategic în sisteme complexe.

Această analiză permite identificarea oportunităților și a constrângerilor ce influențează dezvoltarea regională prin turism durabil.

Rezumatul tezei de doctorat

STUDII PRIVIND TURISMUL DURABIL ȘI CONTRIBUȚIA SA ÎN DEZVOLTAREA REGIONALĂ

	SUR						MATRICE M									L'IMPACT DES ACTIONS SUR LES CIBLES D'INTERET PUBLIC						
Influence de ↓ Sur →	Structure Urbaine (1)	Écologisation des sites urbains dégradés (2)	Réhabilitation urbaine (3)	Le développement et la réhabilitation des services publics (4)	Moyens de Communication/Transports (5)	Environnement (air, eau, sol, bruit) (6)	Déchets (7)	Parcs et espaces verts (8)	Commerce et constructions (9)	Industrie (10)	Services (11)	Le développement/modernisation de l'offre de produits spécifiques selon les ressources et les possibilités offertes (12)	Tourisme (13)	Nouveaux investissements dans le tourisme (14)	Favoriser le tourisme d'affaires (15)	Éducation/Formations continues (16)	Renforcement de l'infrastructure informationnelle régionale et de l'industrie TIC (17)	Santé (18)	Assistance et protection sociale (19)	Potential culturel (20)	L'amélioration du partenariat public-privé (21)	Société civile (22)
Structure Urbaine (1)	-0	1	1	0	1	-1	-1	-1	1	1	1	-1	1	1	1	0	1	-1	0	1	1	-1
Écologisation des sites urbains	1	-0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1	1	1
Réhabilitation urbaine (3)	1	1	-0	0	0	-1	-1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	0	0	1	1	1
Le développement et la réhabilitation des services publics (4)	0	0	-1	-0	0	-1	1	-1	0	1	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1
Moyens de Communication/Transport (5)	-1	-1	-1	1	-0	-1	1	-1	1	1	1	0	-1	1	1	0	0	1	0	-1	1	0
Environnement (air, eau, sol, bruit) (6)	0	1	1	0	0	-0	0	1	-1	-1	-1	0	1	1	1	0	0	1	0	1	1	1
Déchets (7)	0	-1	-1	0	0	-1	-0	-1	0	0	0	0	-1	-1	-1	0	0	-1	0	-1	1	1
Parcs et espaces verts (8)	0	0	1	0	0	1	-1	-0	-1	-1	1	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0	1
Commerce et constructions (9)	0	-1	-1	1	1	-1	-1	-1	-0	1	1	1	-1	1	1	-1	0	0	1	-1	1	0
Industrie (10)	0	-1	-1	0	1	-1	-1	-1	1	-0	1	-1	-1	0	1	0	1	-1	0	-1	1	0
Services (11)	0	-1	1	0	1	-1	-1	-1	1	1	-0	1	1	0	1	1	1	0	1	-1	1	1
Le développement/modernisation de l'offre de produits spécifiques selon les ressources et les possibilités offertes	1	1	1	0	1	-1	0	-1	1	-1	1	-0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1
Tourisme (13)	1	0	1	1	1	-1	-1	-1	1	-1	1	1	-0	1	1	1	1	-1	1	-1	1	1
Nouveaux investissements dans le tourisme (14)	1	1	1	1	1	-1	-1	-1	1	-1	1	1	-0	-0	0	1	1	-1	1	-1	1	1
Favoriser le tourisme d'affaires (15)	1	0	1	1	1	-1	-1	-1	1	-1	1	1	1	-0	-0	0	1	-1	0	-1	1	0
Éducation/Formation continue (16)	0	1	0	0	0	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	-0	1	1	0	1	0	1
Renforcement de l'infrastructure informationnelle régionale et de l'industrie TIC (17)	0	0	0	1	1	1	-1	1	-1	0	1	1	1	1	1	1	-0	0	1	0	1	1
Santé (18)	0	0	0	0	-1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	0	1	0	-0	1	0	1	1
Assistance et protection sociale	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	1	1	0	0	0	1	-0	0	1	1
Potentiel culturel (20)	1	1	1	0	-1	1	0	1	-1	-1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	-0	1	1
L'amélioration du partenariat public-privé (21)	1	1	1	0	1	-1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	-1	-0	1
Société civile (22)	0	1	0	0	0	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	1	1	0	0	-1	1	1

Figura 3.6 Matricea Analizei Structurale la nivelul județului Suceava

Notă: Având în vedere dimensiunile matricei, aceasta se regăsește în varianta lizibilă în Anexa 3

Completarea matricii a fost realizată în conformitate cu metodologia prezentată în capitolul 2. Această matrice oferă o perspectivă clară asupra relațiilor concrete între diferite variabile, explicând nivelul de dependență sau independență între acestea și influența lor asupra județului. Au fost alese 22 de variabile aparținând sectorului social, economic și de mediu, pentru a evidenția interacțiunea dintre acestea și pentru a identifica gradul de necesitate a re poziționării și revalorizării acțiunilor existente.

Fiecărei celule a matricii, astfel constituită, i s-a atribuit o notă -1, 0 sau 1, în funcție de impactul defavorabil, neutru sau favorabil al fiecărei variabile considerate asupra relației analizate.

Dezvoltarea și optimizarea turismului durabil depinde de considerente economice, financiare, fiscale, sociale și comerciale. Analiza în detaliu a fezabilității acestora permite evitarea investițiilor neproductive din punct de vedere socio-economic și de mediu. Corect gestionat de către colectivitatea locală, turismul durabil asigură local sinergia turism-mediu-societate.

Analiza structurală exprimă, în esență, forma concretă pe care o îmbracă premisele turismului durabil în dezvoltarea microregiunii Suceava în ansamblu.

Tabel 3.8 Contabilizarea gradului de dependență și de motricitate a variabilelor la nivelul județului Suceava

Parametri	Dependență (total linii)	Motricitate (total coloane)	Factor Motric (influent)	Dependent
Structură urbană (1)	6	7	M	
Ecologizarea site-urilor urbane degradate (2)	12	4		D
Reabilitare urbană (3)	11	7		D
Dezvoltarea și reabilitarea serviciilor publice (4)	5	6	M	
Mijloace de Comunicare/Transport (5)	2	9	M	
Mediu (aer, apă, sol, zgomot) (6)	7	-6		D
Deșeuri (7)	-7	-3	M	
Parcuri și spații verzi (8)	7	-2		D
Comerț și construcții (9)	1	7	M	
Industrie (10)	-3	0	M	

Servicii (11)	7	16	M	
Dezvoltarea/modernizarea ofertei de produse specifice în funcție de resursele și oportunitățile oferite de regiune (12)	12	12		
Turism (13)	8	13	M	
Investiții noi în turism (14)	8	15	M	
Favorizarea turismului de afaceri (15)	5	12	M	
Educație/Formare continuă (16)	13	7		D
Consolidarea infrastructurii informaționale regionale și a industriei TIC (17)	11	10		D
Sănătate (18)	9	1		D
Asistență și protecție socială (19)	9	8		D
Potențialul cultural (20)	9	-3		D
Îmbunătățirea parteneriatului public-privat (21)	12	19	M	
Societatea civilă (22)	10	15	M	

În Tabelul 3.8 se poate observa faptul că dezvoltarea regională (exprimată prin variabile economice și sociale) pune accent pe latura cantitativă a dezvoltării turistice, în special pe producția de bunuri și servicii, deoarece turismul se regăsește ca variabilă influentă în structura socio-economică prezentată. Dezvoltarea turistică, prin poziția influentă, se referă și la schimbări din economie asupra nivelului de trai, a modului de viață, de gândire și de comportament al oamenilor, asupra eficienței utilizării resurselor naturale locale și asupra mecanismelor funcționale ale sistemului economic.

În toată această structură turismul este considerat ca fiind componenta aflată în relație cu toate celelalte variabile. Modificările care intervin în sfera turistică modifică alte componente, fenomenul fiind reciproc. În plus turismul nu se prezintă ca un produs în sensul strict al termenului, care ar trebui analizat doar în cadrul unei filiere, ci el ar putea fi luat în calcul ca un mod de dezvoltare, cu practici specifice și procese caracteristice de implementare, adaptate spațiului local.

Pentru a avea o imagine mai clară asupra efectelor directe (Figura 3.8), indirecte (Figura 3.9), potențial directe (Figura 3.10) și indirecte (Figura 3.11) a turismului asupra altor sectoare din structura județului Suceava, s-a utilizat softul MicMac, un program de multiplicare matricială

care oferă posibilitatea studierii impactului indirect a variabilelor unele asupra celorlalte (Tabel 3.9), rezultatele prezentând efectul multiplicator al influenței fiecărei componente a teritoriului ales.

Tabel 3.9 Indicativii variabilelor pentru analiza efectelor directe/indirecte/potențial directe și indirecte cu softul MicMac

NR.	DENUMIRE	ACRONIM
1	Structură urbană (1)	SU
2	Ecologizarea site-urilor urbane degradate (2)	ESU
3	Reabilitare urbană (3)	RU
4	Dezvoltarea și reabilitarea serviciilor publice (4)	DRSP
5	Mijloace de Comunicare/Transport (5)	MCT
6	Mediu (aer, apă, sol, zgomot) (6)	ENV
7	Deșeuri (7)	Déchets
8	Parcuri și spații verzi (8)	PEV
9	Comerț și construcții (9)	CC
10	Industrie (10)	Industrie
11	Servicii (11)	Services
12	Dezvoltarea/modernizarea ofertei de produse specifice în funcție de resursele și oportunitățile oferite de regiune (12)	D/M Produi
13	Turism (13)	Tourisme
14	Investiții noi în turism (14)	NIT
15	Favorizarea turismului de afaceri (15)	TD'A
16	Educație/Formare continuă (16)	E/F C
17	Consolidarea infrastructurii informaționale regionale și a industriei TIC (17)	TIC
18	Sănătate (18)	Santé
19	Asistență și protecție socială (19)	APS
20	Potențialul cultural (20)	PCult
21	Îmbunătățirea parteneriatului public-privat (21)	PPV
22	Societatea civilă (22)	SCiv

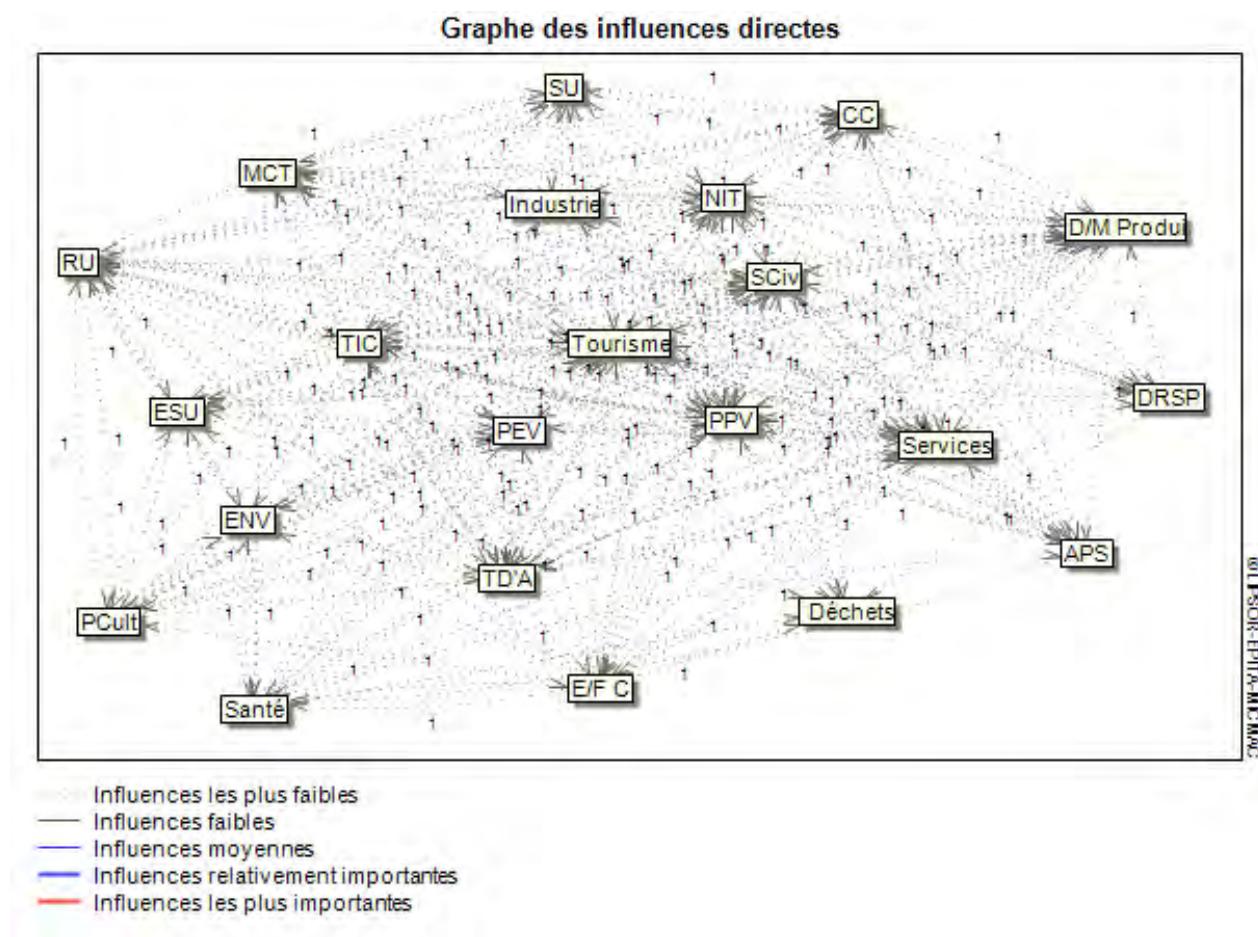

Figura 3.8. Reprezentare grafică a influențelor directe a variabilelor la nivelul județului Suceava

Figura 3.8 ilustrează faptul că turismul durabil în județul Suceava ocupă o poziție strategică, conducând astfel la crearea de valori economice tangibile pentru resursele naturale și culturale, obținerea de venituri directe care se pot utiliza în seturi de investiții, conservarea resurselor naturale și creșterea calității vieții locuitorilor din comunitățile locale.

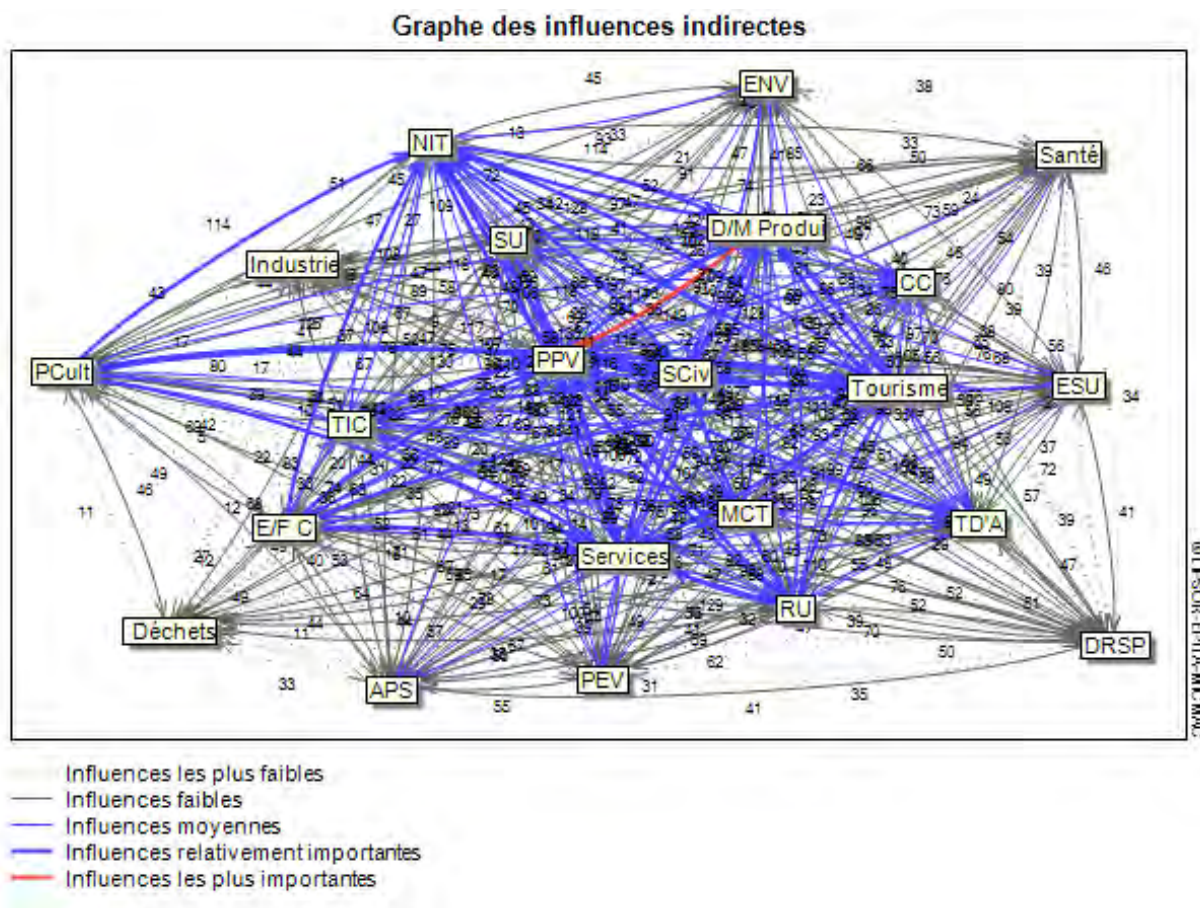

Figura 3.9 Reprezentare grafică a influențelor indirecte a variabilelor la nivelul județului Suceava

Analizând Figura 3.9 reiese faptul că dezvoltarea regională se concentrează asupra analizei raporturilor sociale, economice și ecologice interregionale și intraregionale. Astfel, se poate face distincția între dezvoltarea regională focalizată pe studierea aspectelor economice ale regiunii ca entitate clar delimitată (în scopuri economice, statistice, politice etc.) și dezvoltarea localităților (urbane, rurale) care tratează problematica dezvoltării economico-sociale și politicile de mediu a localităților, prin prisma elementelor care compun localitatea ca sistem.

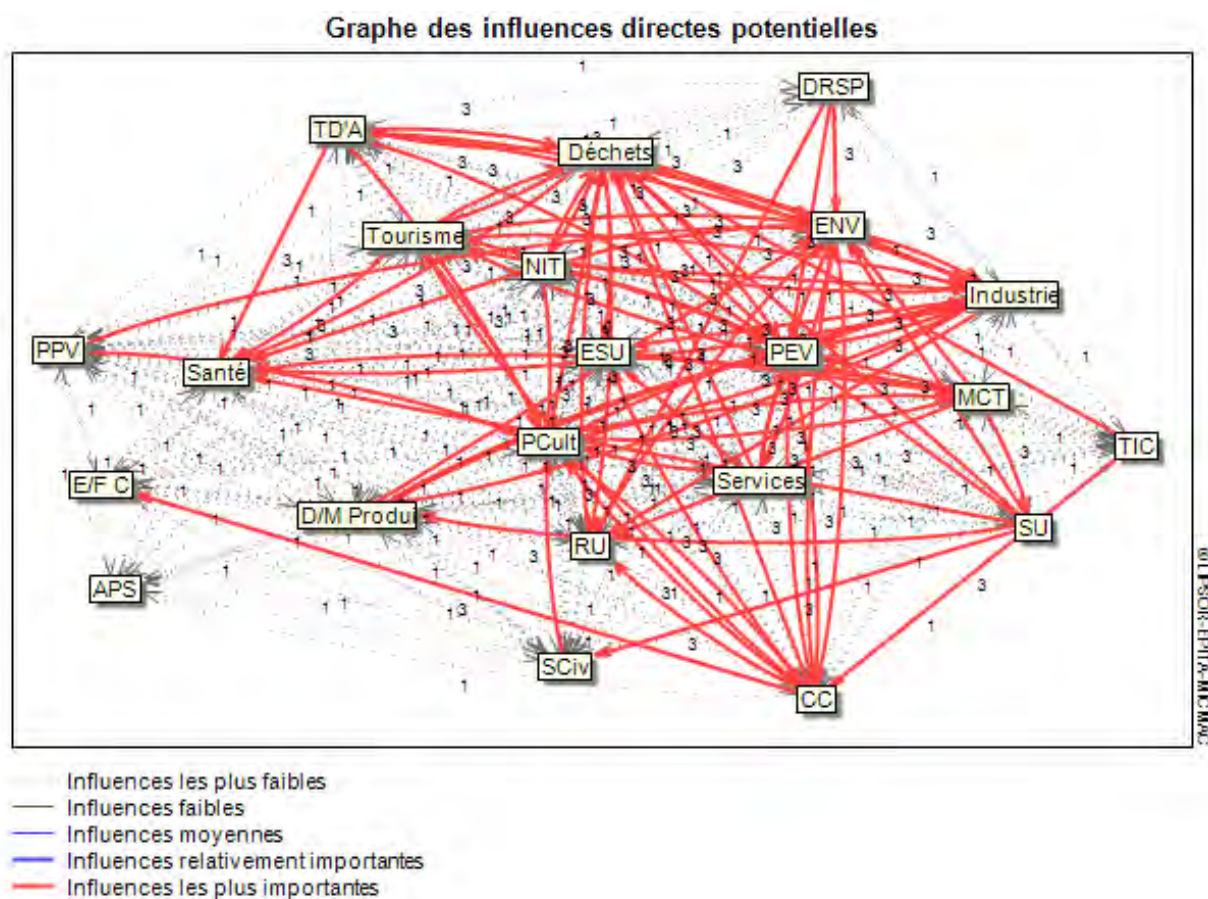

Figura 3.10 Reprezentare grafică a influențelor directe potențiale a variabilelor la nivelul județului Suceava

Din interpretarea Figurii 3.10 rezultă ideea conform căreia activitatea turistică are efecte asupra perspectivelor temporale pe termen scurt, dar și asupra perspectivelor temporale pe termen lung. Astfel, putem constata în plan local efectele pozitive ale inițiativelor luate în favoarea dezvoltării turismului responsabil, dar ele sunt dificil de analizat din punctul de vedere al datelor macroeconomice care reflectă nivelul de dezvoltare a unei regiuni. Este o problemă care se regăsește adesea în cazul modelelor economiei solidare, a social business-ului sau a comerțului echitabil. Având în vedere faptul că aceste inițiative sunt foarte recente și că efectele lor pe termen lung nu sunt încă bine definite, evaluarea impactului acestora devine astfel foarte delicată.

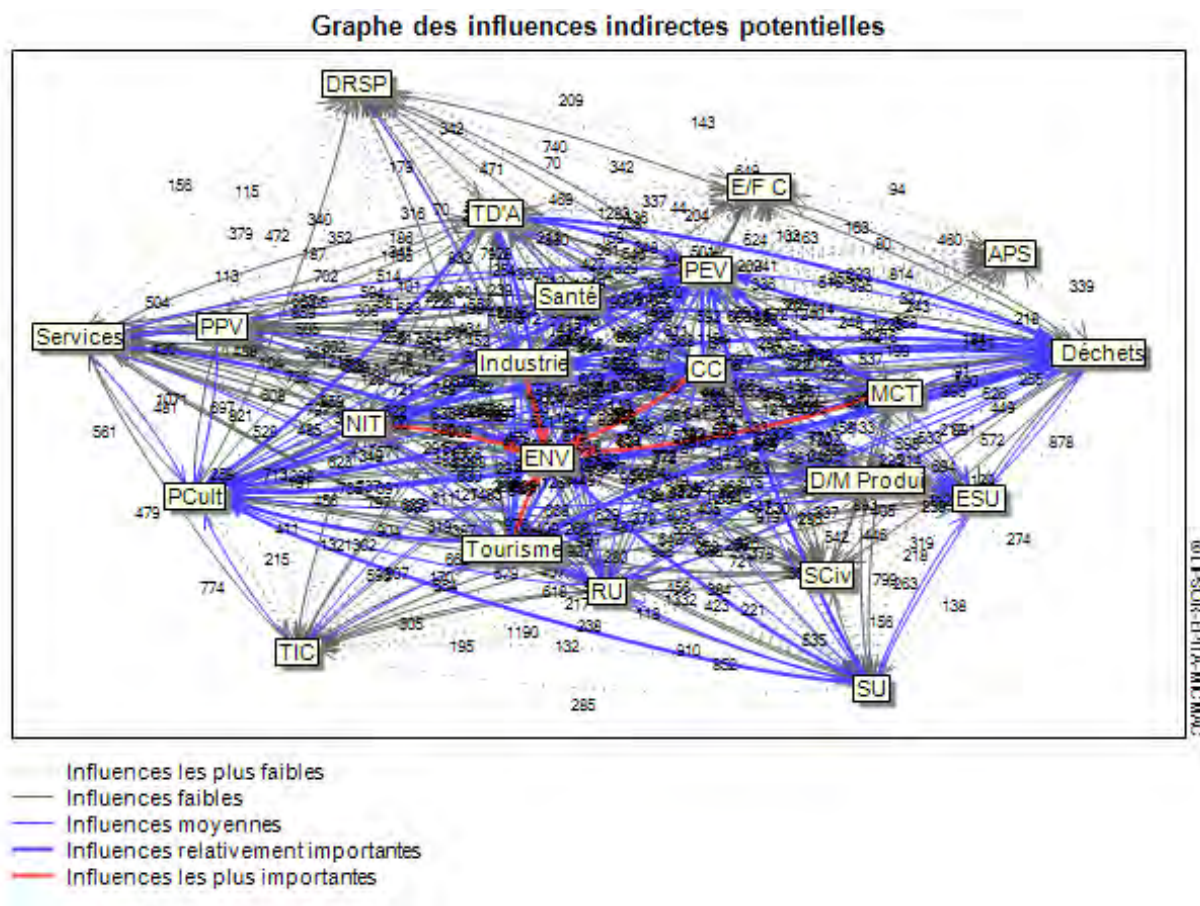

Figura 3.11 Reprezentare grafică a influențelor indirecte potențiale a variabilelor la nivelul județului Suceava

Analizând Figurile 3.8, 3.9, 3.10 et 3.11, rezultă că structura locală a județului Suceava nu este un simplu conglomerat de instituții și resurse. Aceste componente reprezintă totodată un set de valori care îi determină propriul climat și propria cultură organizațională.

Din reprezentările grafice realizate reiese că, adesea, turismul se dezvoltă în anumite teritorii care prezintă situații aflate în contrast: el se poate dezvolta în mod **marginal**, ca metodă de reconversie (Figura 3.9), sau în mod central, **ca pilon al economiei locale** (Figura 3.8, 3.10 și 3.11), ca esență a culturii existente.

În toate cazurile, se poate observa impactul pozitiv al sectorului turistic asupra nivelului de viață a populațiilor locale și a teritoriului analizat.

Strategiile utilizate pentru o dezvoltare turistică și regională durabilă pot fi așadar multiple, adesea dovedindu-se a fi contradictorii în cadrul aceluiași teritoriu. În acest context, punerea în aplicare a acestor strategii pare să se opună în prezent practicilor obișnuite și dominante.

Ideea fundamentală a analizei structurale este cea de schimbare, de transformare a structurilor din economie, a comportamentului sistemului economic, a raportului dintre

activitățile umane și mediul înconjurător, din perspectiva compatibilității raționalității alegerilor, asigurând condiții sigure de dezvoltare turistică și, implicit, dezvoltare regională durabilă.

Capitolul 4 Turismul durabil- un sistem în evoluție în cadrul județului Suceava

Acest capitol are în vedere contextul în care are loc dezvoltarea turistică durabilă din perspectiva interacțiunii dintre actorii din plan local, publici și privați. Analiza contribuției turismului la dezvoltarea regională s-a limitat timp îndelungat doar la teoria și la regulile de utilitate a localizărilor.

Totuși, această abordare trebuie să fie orientată, îndeosebi pentru actorii locali, către punerea în aplicare a unei gestiuni participative și distributive a serviciilor și modurilor de utilizare, deoarece esența intervenției publice și private nu constă doar în crearea eficientă de echipamente, servicii și activități în spațiul respectiv. În acest sens, turismul și dezvoltarea regională, deoarece presupun acțiuni în teritoriu, fac din modelarea acestor acțiuni o etapă impusă de puterea de anticipare în scopul luării de măsuri. Practicile durabile, care fac referire la turism și la regiune ca forme de dezvoltare, nu sunt decât rezultate. Este vorba, în special, despre o acțiune colectivă, o marcă reală a practicilor concrete desfășurate în planul socio-economic și al mediului înconjurător.

Astfel în acest capitol se propune deasemenea consolidarea cadrului necesar punerii în aplicare a unui scenariu și, ulterior, a unei strategii de dezvoltare sustenabilă, utilizând conceptele de inteligență și reziliență teritorială. Acest lucru este menit să amelioreze integrarea turismului durabil în dezvoltarea regională.

În acest mod, se oferă o perspectivă asupra politicii turistice și regionale durabile, bazată pe principii de libertate, de egalitate și de diferență în gestionarea activităților realizate de factorii implicați.

4.3 Metoda Analizei de Rețea

A treia analiză a instrumentarului metodologic original propus în prezenta teză de doctorat este analiza de rețea la nivelul județului Suceava. Aceasta a fost particular adaptată pentru a reliefa interacțiunile dintre actorii teritoriali prin prisma softului NetDraw, prezentat în capitolul 2. În această parte se urmărește identificarea factorilor implicați în proiecte de dezvoltare regională la nivelul județului Suceava, apoi evaluarea nivelului de interacțiune dintre aceștia, înțelegerea acestei interacțiuni, a regulilor și a influenței pe care o au apropierea și utilizarea spațiului.

Urmând tendința generală de evoluție a societății către un grad sporit de operaționalitate și pragmatism, *analiza de rețea evoluează către o teorie a previzionării și reglării procesului de*

dezvoltare regională. Aceasta prezintă un rol de analiză și fundamentare a deciziilor la toate cele trei nivele: macro, mezo și micro.

Au fost alese ca parametri de analiză proiectele, gestionate de sectorul public și privat. Aceste proiecte se desfășoară la nivelul județului Suceava și sunt prezentate în Figura 4.1.

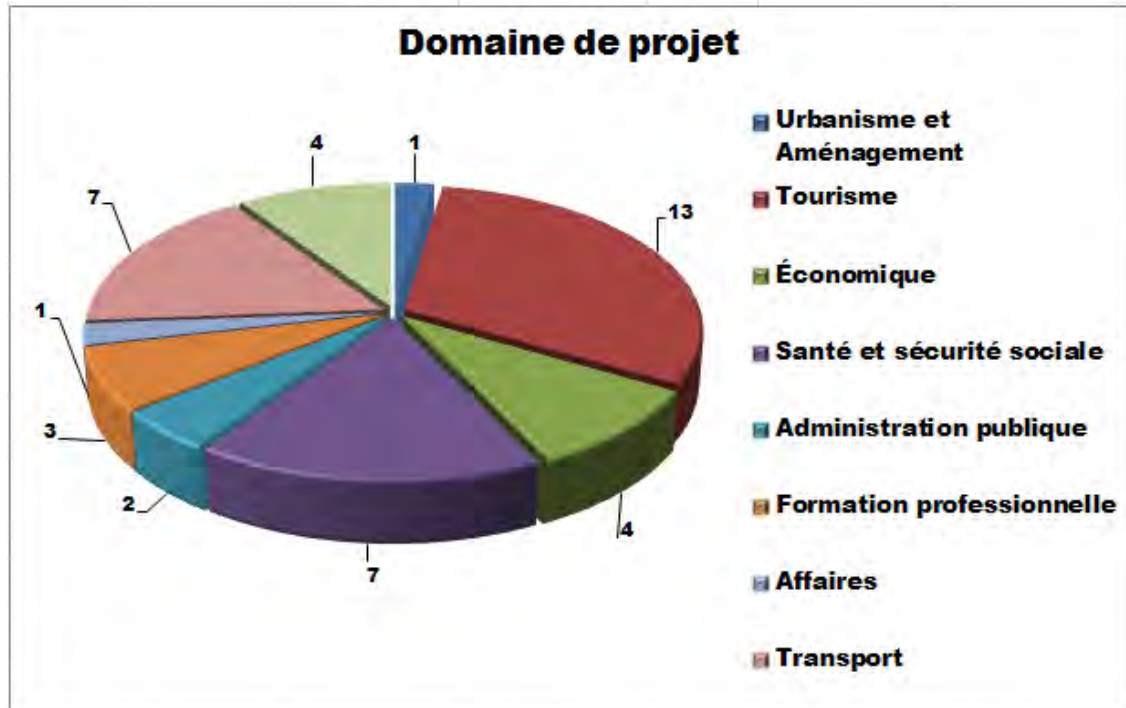

Figura 4.1 Clasificarea și numărul proiectelor utilizate pentru analiza de rețea în funcție de domeniul de apartenență la nivelul județului Suceava

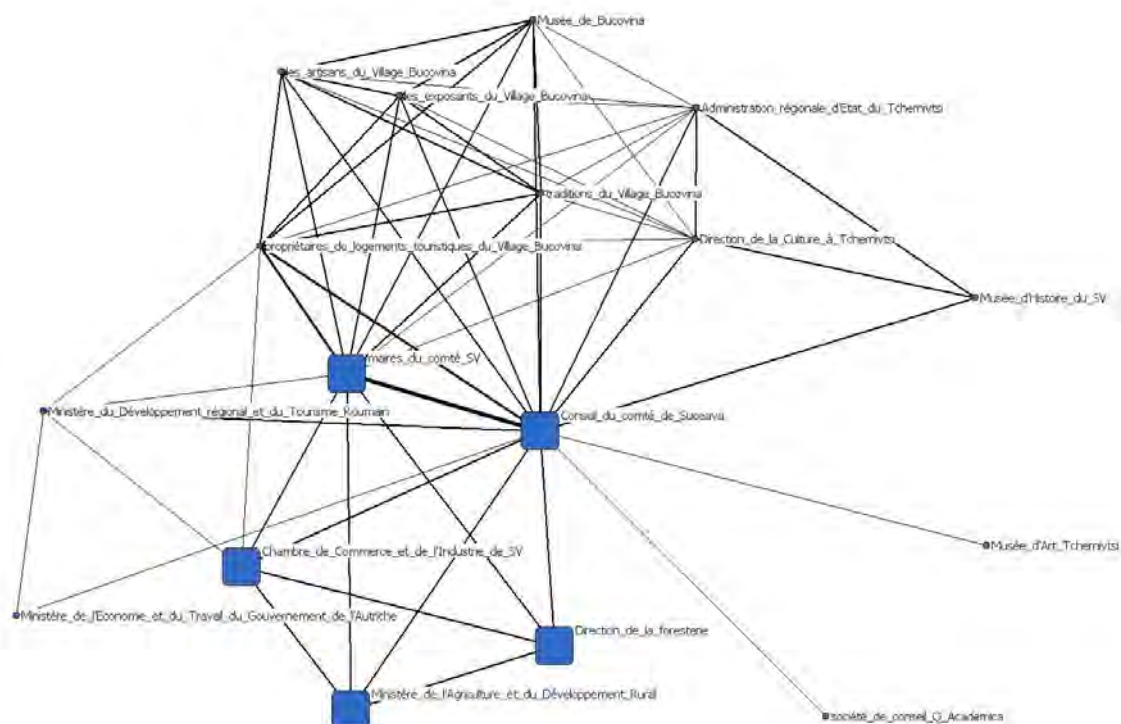

Figura 4.6 Colaborările corespunzătoare proiectelor turistice

Această rețea (Figura 4.6) consideră doar colaborările corespunzătoare proiectelor turistice. Este o rețea densă ce confirmă ideea conform căreia turismul are un rol important și structurant în dinamică cooperativă a județului Suceava.

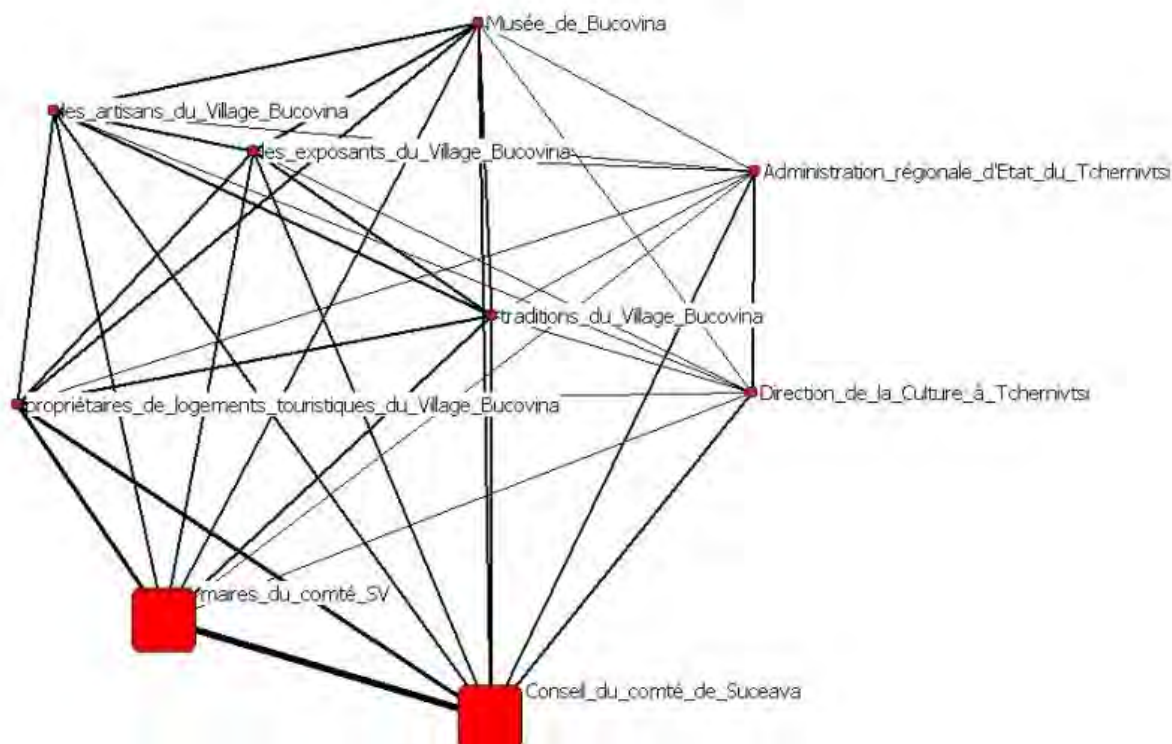

Figura 4.7 Turismul ca nucleu

Această rețea demonstrează că organizarea și planificarea în turismul durabil, dar și în dezvoltarea regională sunt în mare măsură de tip reactiv, insuficient focalizate, fragmentate și slab coordonate.

În acest context, problemele de mediu se află la frontierele politicului și la granițele dintre apă, aer și sol. Ele implică diferite domenii și entități; prin urmare soluționarea lor poate fi dificilă, în lipsa unei abordări integrate în această direcție.

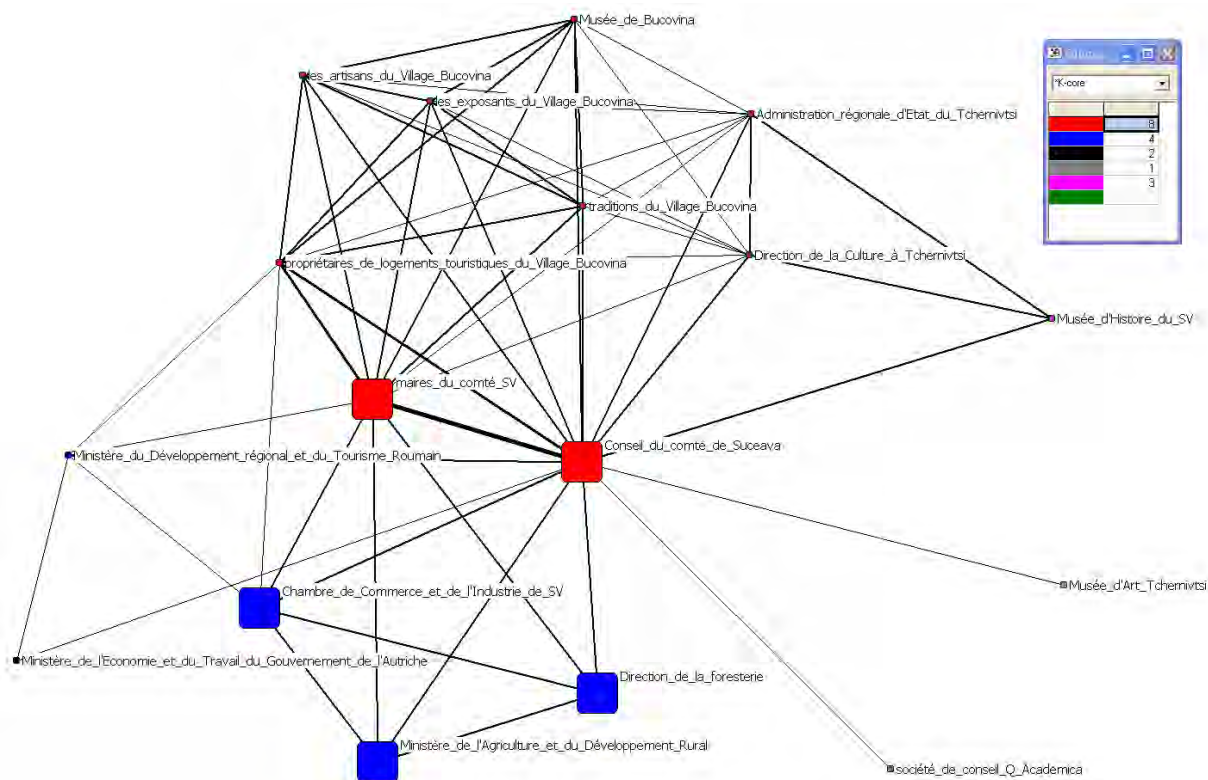

Figura 4.8 Turismul ca nucleu

În conformitate cu Figura 4.8, se poate deduce faptul că pentru microregiunea Suceava, turismul reprezintă un factor de dezvoltare ce poate determina creșterea economică a județului, în măsura în care potențialul turistic existent este corect exploatat prin crearea condițiilor optime de practicare a formelor de turism specifice microregiunii și atragerea de mijloace adecvate de promovare atât printre turiștii români, cât și straini.

Din analiza rezultatelor obținute, reiese faptul că turismul durabil și dezvoltarea regională sunt rezultatul dezvoltării generale a societății la un moment dat, dar și condiția unei noi dezvoltări sociale. Acestea au ca scop punerea în mișcare a mecanismelor și pârgghiilor prin care se îmbunătățesc starea de ansamblu și structurile social-economice și de mediu.

Simultan sunt variabile endogene și exogene ale unui anumit teritoriu și au aceeași finalitate – ameliorarea condiției umane, a nivelului de trai și a calității mediului înconjurător.

4.4 Integrarea instrumentelor de inteligență și reziliență teritorială în practicile turismului durabil în scopul îmbunătățirii dezvoltării regionale

Turismul durabil cunoaște critici legate de dificultatea definirii sale, faptul că nu este suficient de analitic și pentru că implică judecăți subiective.

Modul de abordare adoptat reflectă atitudinile celor implicați, particularitățile situației, timpul și finanțarea disponibile și mulți alți factori.

Implementarea conceptelor și practicilor inteligenței și rezilienței teritoriale elimină acei factori perturbatori care contravin dezvoltării regionale durabile. Este indicat de a avea în vedere câteva aspecte precum: alterarea cererilor diferitelor părți interesate, schimbările de mediu, schimbările în atitudinea populației, diversificarea capacităților umane. Inteligența și reziliența teritorială dovedesc flexibilitate, adaptabilitate și capacitate de percepție a tuturor factorilor implicați.

Se dorește ca în prezentul studiu inteligența și reziliența teritorială să constituie acel ansamblu de operațiuni prin care se asigură cunoașterea și explicarea evoluției spațio-temporale a parametrilor cantitativi și calitativi ai turismului în corelație cu factorii de impact asupra mediului în procesul de dezvoltare regională. Implementarea depășește stadiul consemnării faptice și generării unor fluxuri informaționale, oferind posibilitatea efectuării unor interpretări semnificative, ce pot conduce la adoptarea unor decizii corespunzătoare.

Cele două instrumente de dezvoltare turistică și regională integrată permit de a realiza o abordare holistică a factorilor economici, sociali și naturali, însă rămân în stadiul de deziderat pentru multe regiuni dezvoltate și mai puțin dezvoltate, datorită dificultăților de conceptualizare și operaționalizare a acestora.

În această optică, turismul durabil, se manifestă ca un ansamblu de schimbări în structurile sociale și mentale, care generează o relație de antrenare reciprocă între aparatul de producție și populație și mediul natural, relație prin care se asigură creșterea cumulativă și durabilă a produsului național global, împlinirea individului și a societății în ansamblu.

Instrumentele de inteligență și reziliență teritorială propun o dezvoltare a județului Suceava de jos în sus (bottom-up) folosind în primul rând resursele proprii socio-economice și naturale pe care acesta le deține și ulterior posibilitatea atragerii unor astfel de resurse de la nivelul superior.

4.5 Scenariu de dezvoltare regională

Elaborarea acestui scenariu a avut loc după efectuarea analizelor interne (Meri, analiza structurală și cea de rețea) care au avut în vedere atât riscurile cât și oportunitățile existente în județul Suceava.

Ținând cont de poziția turismului față de structura județului Suceava, se poate vorbi de **un scenariu de dezvoltare regională concentrat** folosit în cazul în care structura locală se concentrează asupra unui singur segment de dezvoltare, în cazul de față turismul durabil.

Scenariu concentrat presupune un proces de evaluare și reevaluare permanentă a mediului operațional regional prin care se asigură posibilitatea comensurării resurselor de care dispune, a forțelor ce pot fi imobilizate și a intensității factorilor ce o pot influența în mod negativ. Prin conținutul său, acest scenariu contribuie la identificarea clară a principalelor probleme ce trebuiesc rezolvate în fiecare etapă și determină căile de dezvoltare în perspectivă.

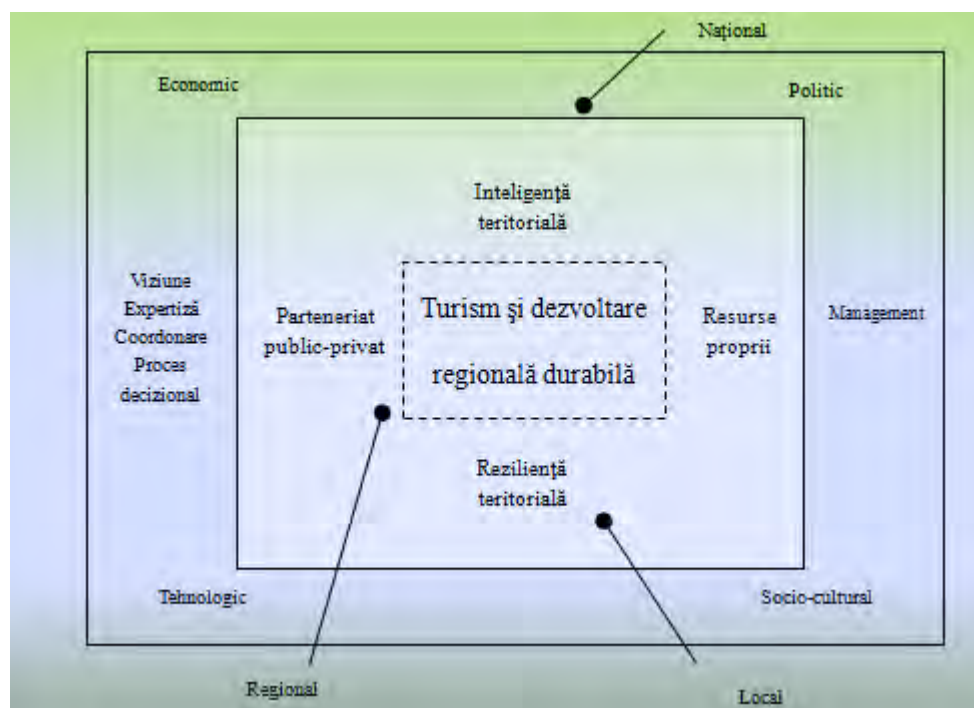

Figura 4.9 Scenariu concentrat de dezvoltare regională prin turism durabil

Figura 4.9 evidențiază interdependența dintre abordarea ascendentă și cea descendentă cu privire la elaborarea instrumentelor turismului durabil și a dezvoltării regionale. Se remarcă deasemenea o serie de aspecte care dovedesc că inteligența și reziliența teritorială sunt cele mai indicate concepte pentru dezvoltarea economică locală, definind teritoriul ca un spațiu de exploatare a resurselor existente, în funcție de logica endogenă. În această perspectivă, inteligența și reziliența teritorială reprezintă, în cadrul dinamicii teritoriale, factorii de coeziune cei mai importanți, favorizând în manieră cooperativă schimbul de informație.

4.6 Principiile de elaborare și aplicare a strategiei ascendente de dezvoltare turistică și regională durabilă

Din analizele realizate la nivelul județului Suceava (MERI, structurală și de rețea), sub incidența turismului durabil și a interferențelor acestuia cu alte procese economico-sociale rezultă specificitatea conceptelor de inteligență și reziliență teritorială, problematica acestora

teoretică și aplicativă relativ omogenă în cadrul sectorului turistic durabil și a dezvoltării regionale.

În consecință practicarea turismului durabil la nivel de microregiune/județ evidențiază ansamblul transformărilor pozitive, cantitative și calitative ce survin în structurile economico-sociale, științifico-tehnice și de mediu, în mecanismele economice, precum și în modul de gândire și în comportamentul oamenilor.

Aplicarea acestor etape vizează și utilizarea sistemelor de indicatori socio-economici clasici, precum și a indicatorilor interacționiști de dezvoltare care permit evaluarea situației existente într-o manieră constantă și coerentă.

Scenariul concentrat de dezvoltare, propus în cadrul acestui capitol, aduce în discuție faptul că resursele proprii fiecărei regiuni sau fiecărui sistem de dezvoltare au un mod specific de acțiune, în raport cu importanța lor prioritară și caracterul acțiunii lor – direct sau mediat. Se recomandă ca fiecare resursă implicată în scenarii sau strategii de dezvoltare turistică și regională la nivelul județului Suceava să se abordeze sub aspect tridimensional: cantitativ, calitativ și structural (Figura 4.10).

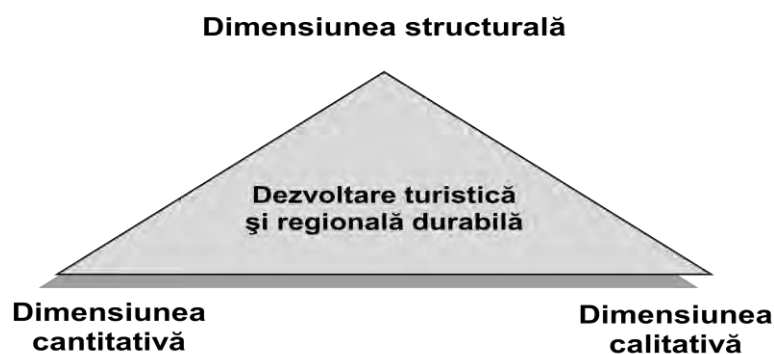

Figura 4.10 Cadru tridimensional al scenariului/strategiei de dezvoltare turistică și regională durabilă la nivelul județului Suceava

Dimensiunea cantitativă se referă la volumul global al fiecărei resurse. Aportul specific acestei dimensiuni a resurselor microregiunii Suceava este de natură pur extensivă și se produce prin mobilizarea și utilizarea, de la o perioadă la alta, a unui volum sporit de elemente, apreciind constant randamentul lor.

Dimensiunea calitativă se referă la randamentul utilizării acestor resurse, inclusiv a cadrului instituțional care își pune amprenta pe funcționalitatea sistemului socio-economic și de mediu în ansamblul lui. Aportul specific acestei dimensiuni a resurselor la dezvoltarea regională

este de natură pur intensivă și rezultă prin ridicarea, de la o perioadă la alta, a nivelului randamentelor respective.

Dimensiunea structurală potențează contribuția de ordin cantitativ- calitativ în funcție de proporțiile în care se combină diferitele categorii de resurse și în care acestea se repartizează pe destinații de utilizare (ramuri economice, sociale, ecologice, grup de produse din cadrul acestora etc.).

Drept urmare, aportul dimensiunilor cantitative și calitative ale resurselor locale la nivelul microregiunii Suceava depinde de intensitatea acțiunii acestora, dar și de modificarea ponderii lor în structura sistemului turistic durabil. În cazul unei anumite resurse, există o interacțiune compensatoare între latura cantitativă și cea calitativă, din perspectiva aspectului social. Astfel, deficitul cantitativ al unei resurse poate fi compensat printr-o îmbunătățire a eficienței utilizării ei. Aceasta este, de fapt, și logica raționalității combinării și substituirii resurselor locale în procesul de dezvoltare regională care se realizează de jos în sus și nu de sus în jos.

Privitor la resursa umană, această intervine în dezvoltarea regională direct sau indirect, prin dimensiunile sale cantitative, structurale și calitative, în funcție de gradul de dezvoltare a raportului om-natură-societate.

Sub aspect cantitativ, resursa umană se concretizează în volumul de muncă prestată de populația ocupată în cadrul timpului efectiv de muncă. Acțiunea factorului uman în procesul dezvoltării regionale ține de dinamica ocupării populației disponibile.

Sub aspect calitativ, acțiunea resursei umane se exprimă prin calitatea acesteia, dependentă, în principal, de capitalul uman și motivația în muncă și prin productivitatea muncii, influențată de înzestrarea tehnică, tehnologică și informatică a acesteia. Importanța acestei dimensiuni decurge din existența, la nivelul ei, a unor rezerve teoretice nelimitate, ce pot fi mobilizate prin decizii adecvate, parțial fără eforturi investiționale.

Dimensiunea structurală se referă, în cazul resursei umane, la structurile specifice ocupării, respectiv pieței muncii. S-a putut observa din analiza structurală și cea a rețelei, că în sistemul economic sucevean, ca și în alte sisteme economice, există o ierarhizare a sectoarelor, ramurilor, industriilor sau grupelor de activități, atât în funcție de numărul personalului ocupat, cât și de productivitatea și calitatea specifice muncii în domeniul respectiv.

Între ramuri, industrii, sectoare, firme, au loc transferuri de personal care decurg din anumite tendințe ale pieței muncii și care influențează aportul resursei umane la dezvoltarea regională. Un rol important în declanșarea acestor procese revine, pe termen mediu și lung, tendințelor tehnico-științifice reflectate de sistemul de învățământ și de cererea de locuri de muncă pentru ramuri și firme situate pe poziții tehnologice avansate. Aici intervin și orientarea investițiilor de dezvoltare, ca și interesul întreprinzătorilor de a-și plasa capitalul în domenii preferate pentru șansele de competitivitate pe care le oferă.

Resursa materială a dezvoltării regionale este reprezentată de resurse naturale atrase în producție și de echipamentul de producție acumulat, care, prin combinarea și funcționarea lor, devin capital tehnic real.

Complementaritatea acestor două elemente, rezultată din forma lor materială și caracterul lor stocabil, coroborate cu resursa umană, justifică luarea în considerare a acestor resurse, eterogene ca natură, sub forma unui factor omogen și de sine stătător al dezvoltării regionale. Acțiunea conjugată a resurselor locale în procesul de dezvoltare pune în evidență anumite posibilități de combinare a diferitelor laturi ale acestor resurse, în variante care se definesc drept tipuri de strategii de dezvoltare ascendent (bottom-up) (Figura 4.11).

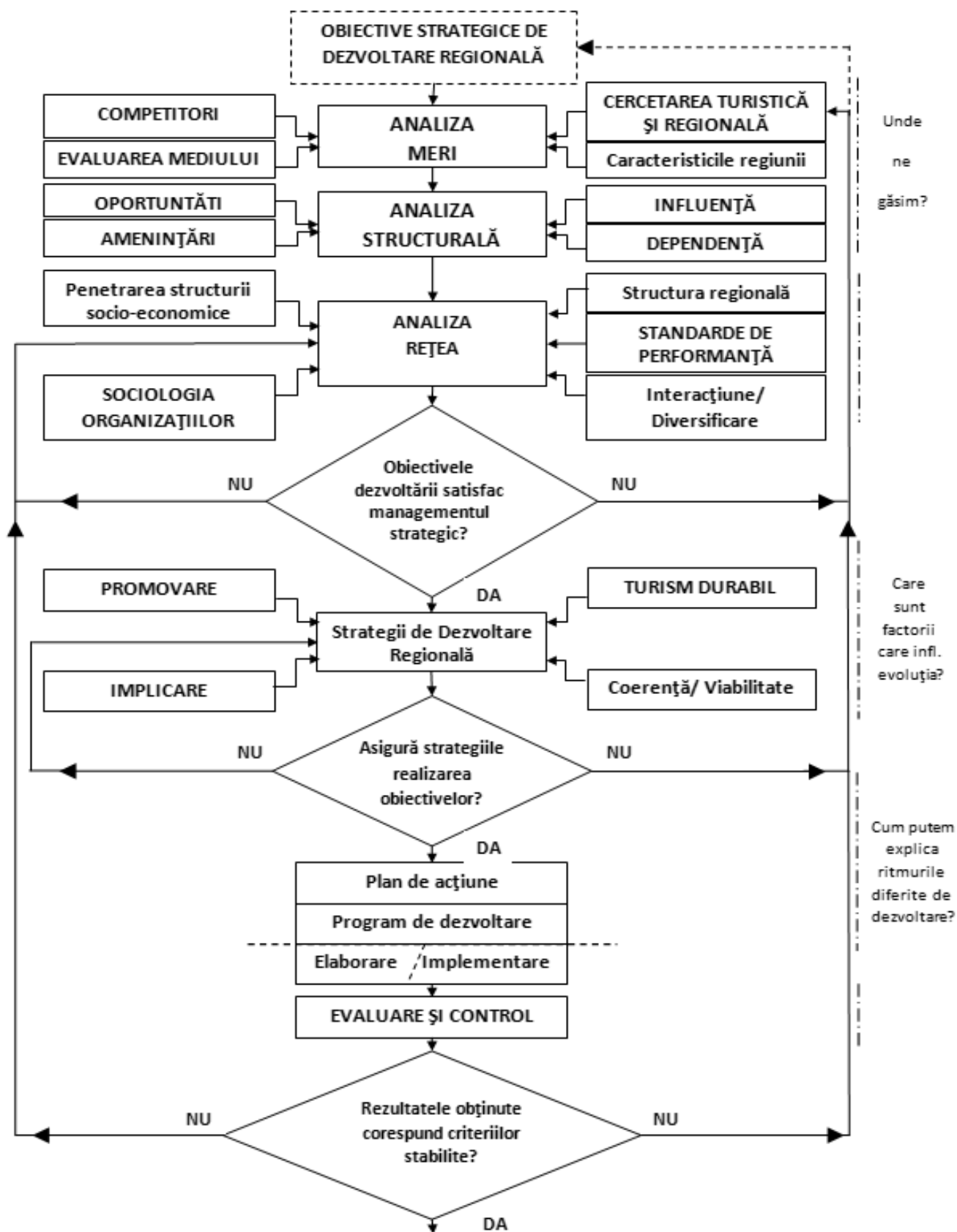

Figura 4.11 Cadru schematic a strategiei ascendente la nivelul județului Suceava

Acest tip de strategie privind dezvoltarea regională prin prisma turismului durabil, reprezintă rezultatul interconexiunii dintre conceptul general al dezvoltării durabile, locul turismului într-un teritoriu dat și relația sa cu celelalte structuri socio-economice în plan local.

Strategia de dezvoltare regională are în vedere două aspecte interdependente ale dezvoltării durabile a turismului:

- ✓ capacitatea turismului de a se menține ca activitate de sine stătătoare în viitor, cu respectarea condițiilor specifice;
- ✓ capacitatea societății și a mediului de a absorbi și de a obține avantaje din efectele pe care le are turismul dezvoltat în mod durabil.

Dezvoltarea regională prin turism durabil își propune să studieze comportamentul agregatelor macroeconomice la scară regională și să găsească răspuns la o serie de întrebări: Ce factori influențează asupra evoluției unei regiuni?; Care sunt cauzele diferențelor interregionale în ceea ce privește nivelul de trai și calitatea vieții?; Cum pot fi explicate ritmurile diferite de dezvoltare ale regiunilor, chiar în interiorul unei țări?; Care sunt cauzele migrației interregionale a factorilor de producție?; De ce unele regiuni (chiar regiunile dezvoltate) se confruntă cu rate ale șomajului mai înalte decât altele?

Prin cercetările realizate la nivelul județului Suceava, la nivel macro și micro, s-a încercat găsirea unor răspunsuri la întrebări importante pentru practicile turistice precum: ce, cât, cum, când și pentru cine să se producă bunurile și serviciile cerute și oferite? În schimb, în ceea ce privește dezvoltarea regională, la nivel mezo, răspunsul la întrebarea « unde »?, sub toate aspectele, devine hotărâtor.

Modul în care este definit gradul de dezvoltare a microregiunii este deosebit de important datorită faptului că, în funcție de acesta, pot fi formulate concluzii diferite cu privire la situația reală a economiei acesteia.

În conformitate cu aceste considerente și rezultate, conceptele de inteligență și reziliență teritorială propun o dezvoltare regională în termenii libertății personale, libertății de a alege între mai multe opțiuni. Obiectivele unei astfel de propuneri depășesc cadrul limitat al progresului pe plan economic și se focalizează pe adoptarea unor strategii și eforturi direcționate spre asigurarea necesităților de bază pentru menținerea și protejarea mediului social și natural, pentru promovarea respectului de sine, a simțului valorii resurselor proprii și promovării libertății de exprimare în probleme economice, politice și sociale.

În consecință, turismul durabil creează premisele unei abordări integrate, prin intermediul căreia obiectivul protejării mediului natural nu se opune procesului de dezvoltare, ci devine parte integrantă a dezvoltării. Așadar, turismul devine elementul central care stimulează atât procesul de conservare și protecția mediului, cât și dezvoltarea socio-economică durabilă a comunităților. În vederea susținerii procesului de elaborare a strategiilor referitoare la turismul durabil, este necesară crearea unui sistem pertinent de informare, de comunicare și control care să poată oferi

răspunsurile adecvate la întrebări diferite cu privire la soluționarea problemelor legate de dezvoltare.

Concluzii

Cercetările realizate pentru elaborarea acestei teze au avut ca **obiectiv general studiul posibilităților de implementare a unui cadru de dezvoltare regională integrat prin prisma turismului durabil, utilizând un set de instrumente interacționist de analiză teritorială.**

Partea originală a acestei lucrări consistă în realizarea unei abordări metodice și graduale, care prezintă, analizează și trasează direcția de dezvoltare a elementelor ce conferă specificitate turismului durabil în contextul dezvoltării regionale, oferind un cadru amplu, coerent și logic structurat. Această abordare a avut ca scop principal stabilirea obiectivelor și elaborarea strategiei necesare atingerii lor.

Turismul durabil și dezvoltarea regională fac referire, în general, la două direcții de cercetare: pe de o parte, cea cu privire la utilitatea și eficiența economică și, pe de altă parte, cea cu privire la principiile durabile ale dezvoltării, care asigură continuitatea, adaptarea și egalitatea tuturor.

Turismul durabil poate fi elementul declanșator al unei dinamici negociate a dezvoltării pentru și prin intermediul societății locale. Acest lucru presupune integrarea, în funcționarea acesteia, a principiilor de neutralitate, de egalitate și de continuitate în fața tuturor operatorilor și a utilizatorilor publici și privați.

Contribuția turismului la dezvoltarea regională nu reprezintă doar dezvoltarea de activități economice într-un teritoriu, ci este și un exercițiu colectiv de control progresiv al acțiunii operatorilor.

Cele trei tipuri de analiză: ale impactului asupra mediului (MERI), a structurii și de rețea, propuse și utilizate în prezenta lucrare au permis aprofundarea demersului strategic al turismului durabil și al dezvoltării locale la nivelul județului Suceava. Acest tip de abordare interacționistă a avut în vedere îndeosebi observarea diferiților actori și a situației actuale, bazându-se pe o analiză minuțioasă a caracterului sustenabil a acțiunilor acestora.

Analiza impactului de mediu, structurală și cea de rețea au evidențiat necesitatea elaborării unui model de dezvoltare regională multidimensional care să includă dimensiunea comportamentală (percepția decidenților, participare, motivare, angajament), organizatorică (informații, structură, cultură) și analitică (tehnici, proceduri și sisteme).

Cele trei analize ilustrează că turismul durabil în acest județ este o prioritate, ajungându-se astfel la crearea de valori economice tangibile pentru resursele naturale și culturale, obținerea de venituri directe care se pot utiliza în seturi de investiții, conservarea resurselor turistice și creșterea calității vieții locuitorilor din comunitățile locale.

La nivel de regiune, în România, dezvoltarea durabilă poate fi asigurată prin mai multe variante între care cea mai importantă pentru promovarea acestui tip de dezvoltare este varianta competitivității prin resursele proprii, deoarece ține cont de resursele reale de care dispune regiunea respectivă în prezent și de modul de utilizare a acestora într-un ritm rațional.

De o importanță aparte pentru transpunerea în practică a acestei variante este urmărirea de schimbare a mentalității de dezvoltare, de la strategiile de tip descendent (top-down), utilizate până în prezent, la cele de tip ascendent (bottom-up), transpusă în practică prin instrumente de inteligență și reziliență teritorială.

Conform acestui model, pentru asigurarea unei dezvoltări regionale prin turism durabil, este necesar să se susțină eforturi din partea tuturor participanților din sectorul economic, social, turistic și tehnic-informațional.

Astfel, cele trei analize desfășurate în această lucrare fac referire la implicarea colectivă și echitabilă a tuturor factorilor care se găsesc la nivelul regiunii, care nu are loc peste tot într-un mod egal, ci într-un mod responsabil, în funcție de diferitele avantaje ale categoriilor de factori implicați, de potențialitatea și de lipsurile pe care le prezintă aceștia.

Interpretarea matricelor obținute la nivelul județului Suceava relevă importanța utilizării principiilor propuse de conceptele de inteligență și reziliență teritorială în procesul dezvoltării turistice și regionale durabile.

Rezultatele analizelor și interpretarea acestora au ajutat la consolidarea cadrului necesar punerii în aplicare a unui cadru de dezvoltare și, ulterior, a unei strategii de dezvoltare regională.

Strategia de dezvoltare ascendentă propusă are în vedere două aspecte interdependente ale dezvoltării durabile a turismului: capacitatea turismului de a se menține ca activitate de sine stătătoare în viitor, cu respectarea condițiilor specifice; capacitatea societății și a mediului de a absorbi și de a obține avantaje din efectele pe care le are turismul, dezvoltat în mod durabil.

Fenomenul turistic a fost și este încă dependent de colectivitățile teritoriale. Dezvoltarea turismului și protejarea mediului nu constituie obiective antinomice; dimpotrivă, ele sunt convergente.

Bibliografie selectivă

- Bertacchini Y., (2004), Entre information et communication: l'intelligence territoriale, Paris, *Les Cahiers du Centre d'études et de Recherche, Humanisme et Entreprise*, 267
- Bertacchini Y., Dumas P., Herbaux P., Venturini M.M., Bois C., Boutin E., (2007), Intelligence territoriale, le Territoire dans tous ses états , Toulon: *Presses technologiques Coll.les ETIC*
- Blancas F.J., Gonzalez M., Lozano-Oyola M., Perez F., (2010), The assessment of sustainable tourism: Application to Spanish coastal destinations, *Ecological Indicators* 10, 484–492
- Blancas F.J., Lozano-Oyola M., González M., Guerrero F.M., Caballero R., (2011), How to use sustainability indicators for tourism planning: The case of rural tourism in Andalusia (Spain), *Science of the Total Environment* 412-413, 28–45
- Bon V., (2009), Le Développement Durable: des fondements pour l'entreprise aux écueils managériaux, *Management & Avenir*, Vol. 9, n° 29, 172-190
- Boutin E., (1999), Le traitement d'une information massive par l'analyse réseau: méthode, outils et applications. Unpublished doctoral dissertation, Université Aix-Marseille III, Marseilles, France.
- Boutin E., Oprime P., Renucci F., Gaste D., (1999c), La cartographie de sites Web : un outil pour mieux appréhender l'information provenant de l'internet, Communication acceptée, Colloque Hypertexte et hypermédias, Paris 23-24 Septembre 1999
- Boutin E., Liu L., Yuan Y., (2007a), Les réseaux latents: un outil au service de l'intelligence économique, 2007 [VSST 2007]
- Boutin E., Gallezot G., Cadel P., Liu P., Perrin G., (2008d), Cartographies des flux virtuels entre les acteurs de la technopole de Sophia Antipolis, article dans l'ouvrage collectif ‘‘ Réseaux d'innovation - Enjeux de la communication au sein d'une technopole, Le cas Sophia Antipolis’’, Sous la direction de Paul Rasse, Céline Masoni et Jacques Araszkieviev, édition l'Harmattan, Communication et Civilisation
- Boutin E., Durampart M., Moukarzel J., **Pomeanu E.**, Amato S., (2013), Résilience d'une communauté: le cas de la société libanaise, article envoyé pour publication à l'ESSACHESS, *Journal for Communication Studies*
- Buckley R., (2012), Sustainable Tourism: Research and Reality, *Annals of Tourism Research*, Vol. 39, No. 2, pp. 528–546
- Pomeanu E.E.**, Teodosiu C., (2012), Assessment of Tourism Development in Romania: Environmental Issues and Challenges in North of Moldova, *Environmental Engineering and Management Journal*, 11 (2), 439-447
- Pomeanu E.E.**, Teodosiu C., Ene (Popa) S.A., Boutin E., (2013), Sustainability issues and tourism development in Suceava County, Romania, *Environmental Engineering and Management Journal*, 12 (5), 979-989

- Pomeanu E.E.**, (2013), Probleme de mediu și percepții asupra dezvoltării turismului durabil, Volume de workshop „Tendințe și cerințe de interdisciplinaritate în cercetare. Prezentarea rezultatelor obținute de doctoranzi”, în cadrul proiectului Studii Doctorale pentru Performanțe Europene în Cercetare și Inovare CUANTUMDOC POSDRU/107/1.5/S/79407, Editura POLITEHNIUM IAȘI, ISBN 978-973-621-408-0, 99-111
- Raport privind starea mediului în județul Suceava în anul 2009
- Raport privind starea mediului în județul Suceava în anul 2010
- Raport privind starea mediului în județul Suceava în anul 2011
- Raport privind starea mediului în județul Suceava în anul 2013
- Robu B., Macoveanu M., (2010), Evaluări de mediu pentru dezvoltarea durabilă, *Editura Ecozone*, Iași.
- Suditu G.D, Robu B., (2012), Digitization of the environmental impact quantification process, *Environmental Engineering and Management Journal*, 11(4), 841-848
- Teodosiu C., Barjoveanu G., (2011), Integrated environmental management (3rd.ed), (In Romanian), Ecozone Publishing House, Iași, Romania
- Teodosiu C., (2006) Managementul Durabil al Resurselor de Apă. I. Tratarea apei pentru potabilizare și utilizari industriale, *Editura Ecozone*, Iași.
- Teodosiu C., (2007), Challenges for Integrated Water Resources Management in Romania, *Environmental Engineering and Management Journal*, 6, (5), 363–374.
- Teodosiu C., Cojocariu C., Musteret C.P., Dascalescu I.G., Caraene I., (2009), Assessment of Human and Natural Impacts over Water Quality in the Prut River Basin, Romania, *Environmental Engineering and Management Journal*, 8, 1439-1450.
- Xu L., Marinova D., (2013), Resilience thinking: a bibliometric analysis of socio-ecological research, *Scientometrics*, 96, 911-927
- Yasarata M., Altinay L., Burns P., Okumus F., (2010), Politics and sustainable tourism development – Can they co-exist? Voices from North Cyprus, *Tourism Management*, 31(3), 345–356.

Activitate științifică

1. Articole publicate în reviste de specialitate internaționale cotate ISI

- **Pomeanu E.E.**, Teodosiu C., Ene (Popa) S.A., Boutin E., (2013), *Sustainability issues and tourism development in Suceava County, Romania*, Environmental Engineering and Management Journal, Vol.12, No. 5, 979-989 (Factor de Impact 1.117)
- **Pomeanu E.E.**, Teodosiu C., (2012), *Assessment of Tourism Development in Romania: Environmental Issues and Challenges in North of Moldova*, Environmental Engineering and Management Journal, 11 (2), 439-447 (Factor de Impact 1.004)

2. Articole publicate în reviste de specialitate internaționale și naționale cotate BDI

- Boutin E., Durampart M., Moukarzel J., **Pomeanu E.**, Amato S., (2013), *La Résilience territoriale: effet de mode versus paradigme nouveau*, articol acceptat pentru publicare în Revue Internationale ESSACHESS, Journal for Communication Studies
- **Pomeanu E.E.**, (2013), Probleme de mediu și percepții asupra dezvoltării turismului durabil, Volumul workshop-ului „Tendințe și cerințe de interdisciplinaritate în cercetare. Prezentarea rezultatelor obținute de doctoranzi”, în cadrul proiectului Studii Doctorale pentru Performanțe Europene în Cercetare și Inovare CUANTUMDOC POSDRU/107/1.5/S/79407, Editura POLITEHNIUM IAȘI, ISBN 978-973-621-408-0, 99-111

3. Lucrări prezentate la conferințe și simpozioane internaționale sub formă de comunicare orală

- E. Boutin, **E. Pomeanu**, M. Durampart, J. Moukarzel, S. Amato, *La Résilience territoriale : effet de mode versus paradigme nouveau*, Actualité Scientifique en Communication des organisations: questionner les nouveaux enjeux, problématiques et pratiques, le 19e Colloque bilatéral Franco Roumain en Sciences de l'Information et de la Communication”, 14-16 martie 2013, București, România
- **Elena Elisabeta Pomeanu**, Carmen Teodosiu, Brândușa Robu, Eric Boutin, *Environmental Impact and Risk Assessment of Tourism Activity in Suceava county*, 9th International Conference on Environmental Legislation, Safety Engineering and Disaster Management”, 25-27 octombrie 2012, Cluj-Napoca, România
- Carmen Teodosiu, Simona-Andreea Ene, Iulia Maria Comandaru, **Elisabeta Pomeanu**, Ioana Dascalescu, Brândușa Robu, Carmen Cătălina Ioan, George Bârjoveanu, „*Sustainability in the water use cycle: challenges in the Romanian context*”, Centenary of Education in Chemical Engineering, 28-30 noiembrie 2012, Iași, România

- **Elena Elisabeta Pomeanu**, Carmen Teodosiu, *Assessment of tourism development in Romania: Environmental issues and challenges in North of Moldova*, 6th International Conference on Environmental Engineering and Management (ICEEM 06), 1-4 septembrie 2011, Veszprem, Ungaria

4. Lucrări prezentate la conferințe și simpozioane naționale și internaționale sub formă de poster

- George Bârjoveanu, Brândușa Robu, C. Cojocariu, S. A. Ene, I.M. Comandaru, **E. Pomeanu**, I. Dăscălescu, Carmen Teodosiu, sub formă de poster, în cadrul Zilelor Facultății de Inginerie Chimică și Protecția Mediului, Ediția a VIII-a, „Materiale și Procese Inovative”, manifestare organizată de Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi”, Facultatea de Inginerie Chimică și Protecția Mediului și Școala Doctorală a Facultății de Inginerie Chimică și Protecția Mediului din Iași, 17-18 noiembrie 2011, Iași, România

5. Stagii de cercetare

- Stagiul de cercetare realizat în cadrul departamentului de **Științele Informației și Comunicării**, laboratorul Groupe de Recherche en Management, Univesitatea de Sud Toulon Var, Franța, sub coordonarea dlui **Prof.dr. Eric BOUTIN**, în perioada **30 aprilie-30 iulie 2012**